

SAAKO LASTA TUKISTAA?

**Lasten näkemyksiä ja kokemuksia ruumiillisesta
kurituksesta**

Nina Ihanus

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Pro gradu –tutkielma
Kevät 2002

TIIVISTELMÄ

SAAKO LASTA TUKISTAA?

Lasten näkemyksiä ja kokemuksia ruumiillisesta kurituksesta

Nina Ihanus

Maaliskuu 2002

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

54 sivua, liitteet (2 sivua)

Tutkielman tarkoituksena on selvittää tämän päivän lasten näkemyksiä ja kokemuksia ruumiillisesta kurituksesta. Tutkielmaa varten haastattelin seitsemää tyttöä ja kolmea poikaa. Lapset olivat iältään 9-11 –vuotiaita. Lapsia yhdisti harrastus: kaikki olivat partiolaisia. Haastattelut tehtiin Jyväskylässä toukokuussa 1998. Tiedonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka tuntui sopivalta aiheen arkaluontoisuuden ja lapsinäkökulman esiintuomisen vuoksi.

Kaikilla haastattelemillani lapsilla oli kokemuksia ruumiillisesta kurituksesta. Kaikkia oli tukistettu, osaa oli piiskattu ja toiset olivat saaneet luunappeja. Yhtä lasta oli lyöty. Fyysiset rangaistukset olivat liittyneet sääntöjen rikkomiseen, tottelemattomuuteen, epätoivottuun käyttäytymiseen tai aikuisen itsekontrollin pettämiseen. Rankaistessaan lasta vanhemmat pääsääntöisesti pyrkivät selvittämään tilanteet muuten kuin ruumiillista kuritusta käyttäen. Vanhemmat suosivat äänensävyä korottamista, etuisuuksien poistamista ja eristämistä. Ruumiilliseen kuritukseen oli liittynyt lasten mielestä pahaa mieltä, uhmaa ja häpeää. Toisaalta ruumiilliset rangaistukset nähtiin vanhempien keinona kontrolloida lasta. Jokainen haastatelluista lapsista oli sitä mieltä, että vanhemmilla oli tietyissä tilanteissa oikeus ruumiillisesti kurittaa lapsia. Fyysisiltä rangaistuksilta lapset edellyttivät kohtuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Oikeus liittyi siihen käsitykseen, jonka mukaan ruumiillinen kuritus oli yhteydessä kasvatukseen ja toisaalta aikuisten ja lasten väliseen valtasuhteeseen. Tätä näkemystä voidaan myös selittää lapsen tarpeella perustella vanhempien teot hyväksyttäväksi.

Tutkielman tulokset osoittavat, että ruumiillista kuritusta koskevien periaatteiden ja käytännön välillä on edelleen ristiriita: laki kieltää ruumiillisen kurituksen mutta silti lapset joutuvat sen kohteeksi. Asenteiden muuttamiseksi olisi syytä käydä julkista keskustelua aiheesta, ohjata konkreettisin keinoin vanhempia välttämään tilanteita joissa he ruumiillista kuritusta käyttävät, kiinnittää huomiota lapsen yhtäläiseen arvostukseen aikuisen kanssa, puuttua rohkeasti ympärillä esiintyvään arkiseen lapsen fyysisen koskemattomuuden rikkomiseen ja valistaa lapsia oikeuksistaan.

Avainsanat: ruumiillinen kuritus, lasten oikeudet, kotikasvatus, lapsuustutkimus.

SISÄLTÖ

1. Johdanto	3
2. Lapsi perheessä	4
2.1. Joka kuritta kasvaa se kunniatta kuolee – suomalaisen kotikasvatuksen historia	4
2.1.1. Uskonnon vaikutus kasvatukseen	5
2.1.2. Lääketieteellisen kasvatustieteiden valtakausi	7
2.1.3. Keinoina kiusaamisen, pelottelu ja ruumiillinen kuritus	8
2.2. Moderni kasvatustieteet	9
3. Lapsi yhteiskunnassa	10
3.1. Lasten oikeuksien kehittyminen länsimaissa	10
3.1.1. Alueellinen kehitys	11
3.1.2. Ajallinen kehitys	12
3.1.3. Lasten ruumiillista kuritusta koskevan lainsäädännön kehitys Suomessa	13
3.2. Lasten oikeudet vs. vanhempien oikeudet	15
3.2.1. Valtasuhteet	15
3.2.2. Vanhempien oikeuksien rajoittaminen	16
4. Kasvatusta vai pahoinpitelyä	18
4.1. Käsitteitä	18
4.1.1. Kuritus	18
4.1.2. Kasvatustieteet ja socialisaatio	20
4.1.3. Ruumis	21
4.2. Ruumiillinen kuritus tutkimuskohteena	22
4.2.1. Yleisyys	23
4.2.2. Seuraukset	24
5. Uusi lapsuustutkimus	25
6. Tutkimuksen toteutus	29
6.1. Tutkimusongelma ja teema-alueet	29
6.2. Tutkimusaineiston kerääminen	30
6.3. Haastattelutilanne	32
6.4. Haastattelun kulku	33
6.5. Menetelmä	34
7. Tutkimustulokset	37
7.1. Mielikuvat lapsuudesta ja aikuisuudesta	39

7.2. Säännöt	39
7.3. Totteleminen	41
7.4. Ruumiillinen kuritus	43
7.4.1. Lasten kokemukset kurituksesta	43
7.4.2. Ruumiillista kuritusta koskevat ”säännöt”	47
8. Pohdinta	51

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1. Lupakirje haastateltavien lasten vanhemmille

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1. JOHDANTO

Ryhtyessäni pohtimaan pro gradu –tutkielmani aihetta, lähtökohtanani oli kiinnostus lasten arkipäivää kohtaan. Lasten arki koostuu monista eri tasoista, joista me aikuiset luulemme ja kuvittelemme paljon mutta tiedämme vähän. Lasten maailmaan liittyy aikuisten mielestä usein vain itsestänselvyyksiä. Toinen aiheen etsintää ohjannut seikka, oli halu tehdä tutkimusta lapsinäkökulmasta käsin. Yhteiskuntatieteissä lapsia on pitkään tutkisteltu vain hoidon, kasvatuksen ja ylläpidon kohteina ja useimmiten aikuisten tai instituution perspektiivistä. Aikuislähtöinen tieto on arvokasta sekin mutta ei yksin riitä (Wuolio 2000, 38.)

Lasten ruumiillinen kuritus valikoitui aiheekseni koska se osoittautui vähän tutkituksi ja suppeasti käsitellyksi tärkeäksi aiheeksi. Itse kaipasin aiheeseen lasten näkökulmaa. Lapsinäkökulman liittäminen juuri ruumiilliseen kuritukseen tuntui haasteelliselta, kiinnostavalta ja uudelta mahdollisuudelta tehdä tutkimusta. Halusin selvittää, mitä tämän päivän lapset ajattelevat ruumiillisesta kurituksesta ja millaisia kokemuksia heillä oli fyysisistä rangaistuksista.

Suomessa lasten ruumiillisen kurituksen kieltävä laki tuli voimaan vuonna 1984.

Kasvatusnäkemyksissä tapahtunut muutos on ollut nopea, jos ajatellaan, että vielä 1920-luvulla ”vitsa oli rakkauden ihanin kukka ja korkein huippu” (Reima 1928, 32). Muutaman sukupolven aikana lasten ruumiillista kuritusta koskevat yleiset käsitykset ja lainsäädäntö ovat muuttuneet perinpohjaisesti. Mutta ovatko fyysiset rangaistusmenetelmät poistuneet käytöstä? Niin ei näytä käyneen (mm. Sariola 1990, Kemppainen 2001). Ruumiillinen kuritus kielletään laissa mutta silti lapsia yhä tukistetaan ja piiskataan. Ruumiillisesta kurituksesta ei käydä keskustelua eikä sitä pidetä tärkeänä aiheena. Se on ilmiö, jonka läpi katsotaan niin kauan kuin se pysyy perhepiirissä.

Suhtautuminen ruumiilliseen kuritukseen on tyystin toisenlainen jos ilmenee, että naapuri tai päiväkodin täti on rankaissut lasta fyysisesti. Ruumiillista kuritusta koskevat säännöt siis selkeästi kieltävät sen mutta käytännössä rajan ylittäminen ei ole ”sallitaan” vanhemmille eikä sitä silloin pidetä niin pahana tai vakavasti otettavana asiana.

Tämän tutkielman aiheenvalinnan ja viimeisen pisteen kirjoittamisen välillä ehti kulua monta vuotta. Tuona aikana minusta tuli äiti ja – kurittaja. Ruumiillinen kuritus tukkapölyjen muodossa kuului omaan lapsuuteeni. Itse en muista ainoatakaan tukistamista mutta vanhempani ovat näin kertoneet. Lisäksi lapsuuden aikaiset päiväkirjat kyllä todistavat, että tukistettu on. Päiväkirjojeni

sivuilla olen nöyryytettynä pyhästi vannonut, etten koskaan unohda millaista on olla lapsi. Tämä ajatus on liittynyt tukistamisen lisäksi myös muihin tapahtumiin, joissa olin tuntenut kokeneeni vääryyttä.

Mutta niin vain olen unohtanut millaista on olla lapsi. Päiväkirjat ja oman lapsen kasvun seuraaminen antavat aavistuksen lapsuudesta ja lapsena olemisesta, mutta lapsen saappaisiin astuminen on mahdotonta. Kokemukseni kurittajana olemisesta ovat kantapään kautta opettaneet, että ruumiillisella kurituksella ei ole mitään tekemistä kasvatuksen tai oppimisen kanssa. Oman epäonnistumisen myöntäminen on kuitenkin ollut itselleni kasvamisen ja muuttumisen edellytys. Nykyisin ajattelenkin, että on kyse kasvattajan kärsimättömyydestä, mielikuvituksen puutteesta ja ajattelemattomuudesta, mikäli hän ei muuten kuin fyysisten rangaistusten kautta osaa osoittaa lapselle mikä on väärin ja mikä oikein. On helppo sanoa, että minuakin tukistettiin lapsena eikä siitä traumoja syntynyt, ja sen perusteella tukistaa omia lapsiaan. Ruumiillisen kurituksen myöntäminen huonoksi ja epäsuotavaksi kasvatustapahtumaksi vaatii paljon enemmän. Se vaatii aikuiselta rehellisyyttä ja vaivannäköä. Se vaatii, että kasvattaja todella pohtii omia kasvatuskäsityksiään, kasvatustapojensa ja niiden seurauksia. Vasta asioiden tiedostaminen ja pohdiskelu antavat voimavaroja ja aineksia toimia toisin (Kempainen 2001, 160).

2. LAPSI PERHEESSÄ

2.1. Joka kuritta kasvaa se kunnialta kuolee – suomalaisen kotikasvatuksen historia

Historian lähteet eivät juurikaan osaa kertoa suomalaisten lasten elämästä entisaikoina. Tiedämme hyvin vähän mm. siitä, millaista lastenkulttuuri on ollut ja miten lapsia on kasvatettu. Tämä johtuu osittain siitä, että mitä kaukaisemmista ajoista on kysymys, sitä vähemmän on tietoa myös aikuisväestön elämästä. Ennen kaikkea lasten näkymättömyys selittyy kuitenkin sillä, että lapsia ei ole pidetty merkittävinä toimijoina perheissä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Asiakirjoista löydetty tieto arkipäivästä koskee yleensä aikuisia ja aikalaiskuvauksetkin keskittyvät enemmän aikuisten maailmaan. (Itälä 1988, 8; Tähtinen 1992, 39.)

Kasvatus kuvastaa omaa aikaansa. Eri aikakaudet ja yhteisöt ovat vaikuttaneet siihen, millaista lastenkasvatus on kulloinkin ollut ja millaiseksi lasten ja aikuisten välinen interaktio on muotoutunut. Vallitseva ihmiskäsitys ja lapsikäsitys sekä päämäärät joihin kasvatuksella on pyritty, ovat muokanneet kasvatustapojen ja -menetelmien ja synnyttäneet näkemyksen ”oikeasta” kasvatuksesta. (Tähtinen 1992, 39.)

Yhteiskunta ja kasvatus liittyvät kiinteästi toisiinsa. Kasvatuskoneisto palvelee yhteiskunnallisia tavoitteita. Kotikasvatuksen piirteet taas määräytyvät kunkin yhteiskunnan rakenteen ja kehitystason mukaan. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 11, 21.) Vain tietynlaisessa yhteiskunnassa voi esimerkiksi syntyä ajatus lasten ruumiillisen kurittamisen kieltämisestä lailla. Laajemmin ajateltuna yhteiskunnallinen lastensuojelukin on mahdollista vasta kun valtio on riittävän kehittynyt (Pulma 1987, 13).

Tarkastelemalla erilaisia kasvatustapojen ja lehdissä käytyä keskustelua voimme saada jonkinlaista osviittaa siitä, miten lapsia on eri aikoina kasvatettu ja miten lapsiin on suhtauduttu yhteiskunnan jäseninä. Suuntauksissa ja näkemyksissä on aina havaittavissa jokin tietty kehityssuunta. Voidaan sanoa, että suomalainen lapsi-ihanne, joka vaikuttaa kasvatustapoihin ja -menetelmiin, näyttää muuttuneen uskonnollisvaikutteisesta lääketieteellis-psykologiseksi tultaessa 1800-luvulta 1900-luvulle. (Tähtinen 1992, 58 – 60.)

2.1.1. Uskonnon vaikutus kasvatukseen

1800-luvun alkuun asti suomalaisten elämä oli sidottu lähiyhteisöön. Länsi-Suomessa paikallisen elämän keskuksena oli ryhmäkylä ja Itä-Suomessa suurperhe. Sekä perheessä että valtiossa vallitsi hierarkkinen arvojärjestys. Suomalaista kulttuurielämää leimasivat uskonnolliset arvot. (Karisto & Takala & Haapola 1989, 76; Tähtinen 1992, 236 – 237.)

Lapset olivat lähinnä vanhempiensa yksityisomaisuutta ennen 1900-lukua. Vaikka lapsia rakastettiin ja hoivattiin ja vaikka he toivatkin perheelleen iloa ja olivat tärkeitä perillisinä, eivät lapset varsinaisesti nauttineet erityistä suojelua. Menneinä vuosikymmeninä lapsen kohtaloon vaikuttivat suuresti hänen sosiaalinen taustansa ja yhteiskunnallinen asemansa sekä hänen sukupuolensa ja terveytensä. Etenkin rahvaan lapset joutuivat jo hyvin nuorina tekemään fyysisesti raskasta työtä pelloilla, kaivoksissa ja tehtaissa. Orjuuden ollessa yleistä lapsia jopa myytiin ja ryöstettiin orjiksi. (Itälä 1988, 8; Vuornos 1971, 11.)

Patriarkalisessa elämänjärjestyksessä äidin tehtävänä oli huolehtia lasten hoidosta mutta ylin määräysvalta perheessä oli isällä. Isän auktoriteettiasemaa ei sopinut kyseenalaistaa. Periaatteena oli, että lasten tuli kunnioittaa niitä, jotka olivat antaneet heille elämän. Vanhempien täydellisen vallan lapsiin nähden on sanottu olevan taloudellisen pakon sanelemaa. Lasten rajaton kuuliaisuus ja uskollisuus takasivat sen, että lapset olivat valmiita elättämään iäkkäät ja työkyvyttömät vanhempansa. (Hämäläinen-Forslund 1987, 197, 199; Persson 1992, 19; Nieminen 1990, 25.)

Lapsia kasvatettiin nöyriksi ja kuuliaisiksi myös toisesta syystä. Uskonpuhdistuksen aikaan 1600-luvulla Suomeen juurtui kristillisiä kasvatusihanteita. Lapsia pidettiin Jumalan lahjoina, jotka Jumala oli vanhemmille antanut ja joista vanhempien tuli huolehtia. Kodin vastuulla oli huolehtia kasvatuksesta ja papiston kuului valvoa ja tukea tätä sosiaalistamistehtävää. Kirkon ja valtion tavoitteena oli ylläpitää ja vahvistaa patriarkaalista yhteiskuntajärjestystä. (Hämäläinen-Forslund 1987, 196; Pulma 1987, 12; Tähtinen 1992, 63.)

Vaikka Jeesus suhtautuikin lapsia kohtaan ymmärtäväisesti ja hellästi, monet muut Raamatun henkilöt ja kirkon oppi-isät olivat suhtautumistavaltaan jyrkempiä. Erityisesti kirkkoisä Augustinuksen perisyntioppi osoittautui vahingolliseksi lapsille. Perisyntiopin mukaan lapset syntyivät maailmaan pahoina ja vaillinaisina: he olivat kykenemättömiä hyvään ja taipuvaisia pahaan. Vanhempien yhtenä tärkeimpänä tehtävänä olikin pahan poistaminen ja lapsen ohjaaminen hyvään ja Jumalan omaksi. Lapsen oma tahto edusti perisyntiä kasvatettavassa lapsessa. Vanhempien velvollisuutena oli lapsen oman tahdon juuriminen pois. Ellei tätä tehty ajoissa, oli lapsesta aikuisena tuleva ”sula perkele”. Suoraan Raamatusta olivat sellaiset kasvatusohjeet kuten ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”, ”Sinä lyöt häntä vitsalla mutta vapahdat hänet helvetistä” ja ”Jota Herra Rakastaa, sitä hän myöskin rankaisee”. Kasvatuksella pyrittiin alistamaan lapsi niin ettei tästä tulisi kotityrannia. (Hämäläinen-Forslund 1987, 196; Häggman 1994, 141-143; Tähtinen 1992, 90.)

Koska lapsi nähtiin muovattavissa olevana, kasvatus tuli aloittaa jo silloin kun lapsi on aivan pieni. Lapsen ominaispiirteet jätettiin huomioimatta ja päämääränä oli muovata lapsesta sellainen kuin Jumalan ja vanhempien tarkoitusperät edellyttivät. Kasvatus määrittyi kasvatettavan ulkopuolelta. Lasten erilaisuutta ei korostettu muuten kuin siinä tapauksessa, että itsepäisempien lasten uskottiin tarvitsevan tiukempaa kasvatusotetta kuin kilttien ja tottelevaisten. Kasvatuksen tavoitteena oli systemaattinen kontrolli lasten ajatusmaailmaan. Lasten luonteenkasvatuksessa painotettiin sukupolvesta toiseen muutamia perustavoitteita: rehellisyyttä, ahkeruutta ja itsehillintää. (Tähtinen 1992, 93, 225; Persson 1992, 21; Häggman 1994, 141-143.)

1800-luvulla suurin osa lapsista eli maaseudulla, jossa työnteolla oli keskeinen merkitys lastenkasvatuksessa. Koska ihanteena oli toimelias, työteliäs ja ahkera lapsi, osallistuivat lapset jo pienestä pitäen yhteisiin töihin. Työtä pidettiin Jumalan armonlahjana. Lasten työnteoko oli välttämätöntä ja itsestään selvää myös siksi, että siten he oppivat myöhemmin elämässä tarvittavia taitoja ja olivat vanhempiensa valvonnassa. Ensimmäinen työ oli yleensä nuorempien sisarusten kaitsemista, jota seurasivat marjojen poimiminen, siipikarjan paimennus, kananmunien kerääminen ja karpästen hätistely. Seitsemänvuotiaana lasten ajateltiin olevan jo riittävän kykeneviä osallistumaan useimpiin sisä- ja ulkotöihin. Pojat saivat kalastaa, hakata halkoja ja ajaa kuormia ja tytöt pääsivät pesemään astioita, lypsämään ja kutomaan. (Itälä 1988, 16; Forslund-Hämäläinen 1987, 223-224; Tähtinen 1992, 95.)

Ongelmallisinta lasten kannalta ei kuitenkaan ollut se, että lapset joutuivat aikaisin töihin, vaan vanhempien kykenemättömyys sulattaa heikkoja saavutuksia. Lapsilta vaadittiin usein enemmän kuin heidän taitonsa ja voimansa olisivat edellyttäneet. (Forslund-Hämäläinen 1987, 223.)

2.1.2. Lääketieteellisen kasvatismoraliteetin valtakausi

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa suhtautuminen lasten kasvatukseen alkoi muuttua. Suomessa tapahtunut elinkeinoelämän muutos ja teollistumisprosessi johtivat siihen, että kirkon vaikutusvalta yhteiskunnassa alkoi vähitellen vähentyä. Kasvatusihanteiden muutokseen olivat osaltaan syynä myös paikallisyhteisöjen hajoaminen ja perheyhteisön yksilöitymiskehitys. Vaikka vanhemmilla olikin yhä varaukseton hallintavalta lapsiinsa nähden, ei tämä oikeuttanut vanhempia käsittelemään lapsiaan mielivaltaisesti. Kasvatus ei saanut olla liian lempeää mutta ei myöskään liian ankaraa. Kasvatismoraliteetin muutoksesta voidaan sanoa, että alettiin siirtyä uskonnollisesta maallisempaan kasvatismoraliteettiin ja vähitellen enemmän sai sijaa lääketieteellinen kasvatismoraliteetti. (Tähtinen 1992, 116, 238; Karisto & Takala & Haapola 1989, 95, 30.)

Luonnontieteiden arvostus kohosi niin Suomessa kuin laajemmin koko Euroopassa. Henkisen elämän maallistumisen myötä yhteiskunnan perustaksi tulivat yhä voimakkaammin aineelliset tekijät. Lääketieteellisen kasvatismoraliteetin ollessa vahvimmillaan, korostettiin erityisesti kaikkia lasten fyysiseen terveyteen ja elinvoimaisuuteen tähtääviä kasvatustoimia. Äidin merkitystä ja toimintaa lapsen hyväksi painotettiin erityisen paljon. Äidin tuli hoitaa lasta lääketieteelliseen tietämykseen pohjautuvien ohjeiden mukaisesti jotta kaikki sujuisi hyvin: lapsi kehittyisi hyvin ja hänen eloonjäämisensä varmistuisi. Lapsen perushoitoon kuuluvat tekijät ja kodin hygienia tulivat

tärkeäksi osaksi lapsen kasvatusta ja hoitoa. Kasvatuksessa korostettiin mm. rintaruokinnan merkitystä ja siisteyskasvatuksen aikaista aloittamista. Vaikka lapsen käsittely ei saanut olla kovakouraista vaan sen tuli olla lempeätä ja perustua rakkauteen, ei lapsen liialliseen tuuditteluun ja sylissä pitämiseen suhtauduttu suopeasti. Perisyntiajattelua lähellä olivat ajatukset pilalle hemmottelusta. Liiallisen hellittelyn uskottiin johtavan pienokaisen luonteen vinoutumiseen ja jopa vaurioittavan lapsen hermoston kehittymistä. (Tähtinen 1992, 144, 154-156, 160, 239, 241.)

Lapsikuolleisuus oli pitkään korkea kaikissa yhteiskuntaryhmissä. 1800-luvulla syynä tähän olivat ennen kaikkea epidemiat ja taudit sekä puutteellinen ravinto ja suoranainen nälkä. Lasten terveydenhoidon uudistus, jota Arvo Ylppö 1900-luvulla ryhtyi ajamaan, korjasi tilannetta huomattavasti. Lapsen fyysisen hyvinvoinnin korostamista perusteltiin lapsen ja äidin mutta myös yhteiskunnan eduista käsin. Kansakunnan hyvinvoinnin katsottiin olevan pitkälti riippuvainen siitä, että yhteiskunnalle kasvoi terveitä jäseniä. (Tähtinen 1992, 227, 164; Itälä 1988, 14-15.)

2.1.3. Keinoina kiusaaminen, pelottelu ja ruumiillinen kuritus

Perinteisiä suomalaisia kasvatusten menetelmiä ovat olleet kiusaaminen, pelottelu ja ruumiillinen kurittaminen. Lapset olivat sovelias ja aina läsnäoleva ryhmä, jonka turvin aikuiset saattoivat nostattaa voimantuntoaan ja yhteenkuuluvuuttaan pitämällä hauskaa lasten kustannuksella. Erityisesti aikuisia huvitti lasten narraaminen. Lapset saatettiin lähettää naapuriin hakemaan olematonta esinettä kuten vaikkapa läskinmittaa tai hännänvedintä. Narraamisella oli kuitenkin aikuisten huvittamisen ja yhteenkuuluvuuden lujittamisen lisäksi toinenkin merkitys, joka on havaittavissa myös suomalaisista kansansaduista. Narraus nimittäin karsi lasten herkkäuskoisuutta ja sinisilmäisyyttä. Kerran suotta matkaan lähetetty ei ollut toista kertaa yhtä helposti huiputettavissa. (Hämäläinen-Forslund 1987, 200-203.)

Myös pelottelu oli yksi käytetyistä kasvatusten menetelmistä. Lasten pelottelussa käytettiin sekä yliluonnollisia olentoja kuten noitias, haltijoita, peikkoja ja mörköjä mutta myös Jumalaa ja paholaista. Jumalaa lepyteltiin iltaisin ja aamuisin rukoilemalla. Haltijoita ja muita sen kaltaisia hahmoja, jotka alati vaanivat lapsia siepatakseen nämä mukaansa, vältettiin tottelemalla äitiä ja isää. (Hämäläinen-Forslund 1987, 203.)

Ennen 1900-lukua suhtautuminen ruumiilliseen kuritukseen oli myönteistä. Kun lapsen ja aikuisen tahdot ajautuivat voimakkaaseen ristiriitaan, vahvempi aikuinen yleensä ratkaisi tilanteen

voimankäytöllä. **Eikä ruumiillinen kuritus ollut ainoastaan sallittua vanhemmille vaan myös heidän velvollisuutensa.** Kasvatus merkitsi kuritusta. Kuritus ei ollut vihan tai välinpitämättömyyden osoitus lasta kohtaan vaan se käsitettiin rakkauden ja lapsen tulevaisuudesta huolehtimisen ilmaukseksi. (Häggman 1994, 141-143.)

2.1. Moderni kasvatus

Muutokset kasvatuskäsitteissä ja menetelmissä ovat yhteydessä yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin. Kun Suomi teollistui, kaupungistui ja ennen kaikkea vaurastui 1900-luvulla, oli kasvatusnormiston muututtava vastaamaan sille asetettuja vaatimuksia (Tähtinen 1992, 247). Ympäröivän yhteiskunnan muuttuessa myös perheessä on tapahtunut muutoksia. Avioerot, avoliitot ja uusperheet ovat yleistyneet. Perheen lapsiluku on pienentynyt. Suurperheitä, joissa vanhemmat sisarukset ja isovanhemmat kantavat osan kasvatusvastuusta, on enää harvassa. Kasvatus ei tänä päivänä ole vanhojen tapojen mukaan kollektiivista. Kuka tahansa naapuri tai sukulainen ei saa enää ojentaa lasta vaan se koetaan perheeseen kohdistuneeksi loukkaukseksi (Kortteinen 1982, 247-253). Perheestä on tullut suljettu yksikkö. Äidit ovat siirtyneet ansiotyöhön kodin ulkopuolelle ja lasten elämä ja toiminta on keskittynyt erilaisiin instituutioihin (Alanen & Bardy 1990, 13, 88). Lasten työssäkäyntiä on rajoitettu ja uudeksi lapsityön muodoksi on tullut koulutyö. Perinteinen lapsityö sekä uusi koulutyö ovat kuitenkin olleet aina yhteiskunnallisia intressejä. Lasten koulunkäyntityö on tänä päivänä merkittävä aikuisten työllistäjä ja lisäksi osittain yksi lasten ”päivähoitomuoto”. (Qvortrup 1995, 1-5; Jallinoja 1985, 115.)

Lasten kasvatusnormisto on aina 1930-luvulta lähtien psykologisoitunut asteittain. Humanistiset arvot alkoivat lisääntyä vähitellen ja lapsia alettiin tarkastella kokonaisvaltaisesti fyysinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys huomioiden. Varsinaisen psykologisen kasvatusmoraliteetin kauden voidaan sanoa alkaneen 1950-luvun tienoilla ja jatkuvan edelleen. Kehittyneiden terveysolojen ja –palvelujärjestelmien myötä fyysinen hyvinvointi tuli turvatuksi ja lapsen psyykkisestä hyvinvoinnista kiinnostuttiin enemmän. Fyysisen perushoidon merkitys ei suinkaan vähentynyt mutta pääpaino siirtyi lapsen psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. (Tähtinen 1992, 164, 246-247.)

Tarkasteltaessa lasten kotikasvatusta pitkällä aikajaksolla näyttää siltä, että lapsesta käsin lähtevä kasvatus on asteittain lisääntynyt. Ideaalikasvatuksen strategia ja struktuuri ovat muuttuneet mekaanisuutta ja kaavamaisuutta korostavista joustavuutta ja lapsen yksilöllisyyttä painottaviksi.

Keskeiset tavoitteet ja korostukset ovat siirtyneet lapsen sielullisesta alueesta fyysiseen ja psyykkiseen alueeseen. Lapsikeskeisyys ja humanistisiin lähtökohtiin nojautuneet näkemykset ovat lisääntyneet. Nykyisin ajatellaan, että kasvatuksen perustana tulee olla lapsen yksilölliset lähtökohdat ja ominaispiirteet. Huomattavaa on myös, että vanhemmista on tullut asiantuntijoita oman lapsensa suhteen ja ammattiasiantuntijoiden ja vanhempien asema on tullut vertaissuhteeksi ainakin ilmitasolla. Vielä 1800-luvulla ideaalikasvatuksen määrittivät kirkonmiehet ja 1900-luvun alkuvuosikymmenillä lääkärit. (Tähtinen 1992, 230 – 231.)

Nykyisin lapsi mielletään oman elämänsä subjektiksi ja hänen uskotaan olevan perusluonteeltaan pikemminkin hyvä kuin paha. Yleinen käsitys, joka on vaikuttanut niin lainsäädäntöön kuin kasvatukseenkin, edellyttää ottamaan lapsen huomioon pienenä henkilönä, joka tarvitsee erityisesti vanhemmiltaan suojelua, hyväksyntää, hellyyttä ja ymmärtämystä. Vanhempien tehtävän on antaa lapselleen turvalliset ihmissuhteet ja ympäristö, edistää ja tukea lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen. Lisäksi heidän on turvattava lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet. Kodin ilmapiiriin tulee olla lämmin ja läheinen. Lapsen uskotaan tarvitsevan rajat mutta kiellettyjä kasvatustapojen ovat alistaminen, loukkaava kohtelu ja ruumiillinen kuritus. Kun vanhemmat ymmärtävät ja arvostavat lapsen yksilöllisyyttä, syntyy vanhempien ja lasten ympärille kunnioituksen ilmapiiri. Lapsen kunnioittaminen on kasvatuksen perustana. (Tähtinen 1993, 176, 228, 230; Husa 1996, 78; Pulkkinen 1984, 296.)

3. LAPSI YHTEISKUNNASSA

3.1. Lasten oikeuksien kehittyminen länsimaissa

Lasten asema eri yhteiskunnissa on erilainen. Kiinalaisen lapsen todellisuus poikkeaa monella tapaa suomalaisen lapsen arkielämän puitteista. Lasten oikeuksia tarkasteltaessa, on syytä muistaa, että lailliset oikeudet eroavat moraalisisista oikeuksista. Lailliset oikeudet määritellään valtion olemassa olevassa laissa, sen sijaan moraaliset oikeudet eivät edellytä laillista hyväksyntää. Yhteiskunnassa hallitsevat käsitykset, arvot ja normit kuitenkin muovaavat lainsäädäntöä ja yleisiä käytäntöjä. Toisaalta yhtä hyvin muutokset lainsäädännössä voivat muuttaa asenteita ja arvoja. (Franklin 1995, 9; Flekkoy 1995, 177; Therborn 1993, 244.)

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa länsimaissa tietoisuus siitä, että lapsia kohdellaan kaltoin ja että kaltoinkohtelijoina voivat olla nimenomaan lapsen lähimmät eli vanhemmat ja muut huoltajat, synnytti lastensuojelun tarpeen. Lainsäädännön muotoutumiseen vaikutti myös lisääntyvä tieto lapsen kehityksestä ja uskomus, jonka mukaan lapsen etu ja yhteiskunnan etu ovat sama asia. Lasten kannalta merkittävämpiä ovat olleet työtä ja oppivelvollisuutta koskevat lait. Työlainsäädäntö on mm. määrittänyt lapsen liian nuoreksi henkilöksi tekemään työtä ja oppivelvollisuuslainsäädäntö velvoittanut lapsen käymään koulua. (Lansdown 1994, 33; Therborn 1993, 247-248, 253, 251.)

3.1.1. Alueellinen kehitys

Lapsia koskeva lainsäädäntö on kehittynyt länsimaissa eri tahtiin. Maat voidaan jakaa alueellisesti neljään ryhmään sen mukaan, miten lasten oikeudet ovat kehittyneet. Pohjoismaat ovat olleet edelläkävijöitä. Täällä lapset ovat saavuttaneet oikeudet ajallisesti muita länsimaita aikaisemmin ja oikeudet ovat laajentuneet nopeammin. Pohjoismaiden vanavedessä ovat tulleet Englanti, Uusi-Seelanti, Kanada, Australia ja Yhdysvallat. Germaaniset maat ovat muodostaneet kolmannen ryhmän ja jälkijoukoissa ovat tulleet Ranska, Italia, Belgia, Luxembourg, Espanja ja Portugali. (Therborn 1993, 256.)

Pohjoismaiden edistyksellistä asemaa on selitetty pääasiassa kolmella kulttuurisella tekijällä: uskonnolla, legaalisilla perinteillä ja patriarkaatilla. Pohjoismaissa pääuskonto on ollut luterilaisuus, joka ei ole samalla tavalla vahva uskonto kuten esimerkiksi katolilaisuus. Keskeistä ei kuitenkaan ole se, mitä teologia opettaa vaan millainen asema ja valta kirkolla on yhteiskunnassa. Luterilaisen kirkon asema on heikentynyt ajan myötä. Kirkon siteet poliittiseen valtaan ja päätöksentekoon heikkenivät erityisesti 1800-luvulla yhteiskunnan modernisoitumisen myötä. (Therborn 1993, 270-271.)

Lainsäädäntö on monimutkainen rakennelma, jonka sisällä lait syntyvät ja kehittyvät oman logiikkansa ja erityispiirteidensä muovaamina. Lakien vaikutukset ovat pitkäaikaiset ja vaikuttavat uusienkin lakien muodostumiseen. Legaaliset perinteet ovat olleet Pohjoismaissa edullisia lasten oikeuksien kannalta. Pohjoismaisella oikeusrakenteella on pitkä historia. Yhteiskunnallinen ilmapiiri on ollut sellainen etteivät patriarkaalisuuteen perustuvat lait ole säilyneet. (Therborn 1993, 271-272.)

Yleistäen voidaan sanoa, että mitä patriarkaalisempi yhteiskunta on, sitä huonommat oikeudet on lapsilla. Patriarkaatti on toki ollut osa kulttuurista perinnettä Pohjoismaissakin. Pohjoismaisen modernisaation kehityskulku ja erityispiirteet selittävät kuitenkin sen, miksi patriarkaatti heikkeni ja lasten oikeudet saivat mahdollisuuden kehittyä. Kulttuurisesta jälkeenjääneisyydestään huolimatta Pohjoismaissa kaupungistuminen, teollistuminen ja kapitalismi etenivät. Modernisaatio tapahtui myöhään mutta kuitenkin nopeasti. Tämä merkitsi sitä, ettei Pohjoismaissa 1930-luvun jälkeen ollut tilaa posttraditionaalille patriarkaatile tai posttraditionaalille konservatismille. (Therborn 1993, 272-273.)

Vaikka Suomi on osa Pohjoismaita, maamme tilanne on ollut sikäli poikkeuksellinen, että meillä on ollut yhteinen historia paitsi Ruotsin kanssa myös yhteyksiä Venäjään. Vaikutteita on tullut molemmista kulttuureista. Suomen historiaan kuuluvat myös Venäjän kanssa käydyt sodat, jotka ovat muovanneet voimakkaasti yhteiskuntaamme. Muilta Pohjoismailta tällaisten tapahtumien vaikutukset puuttuvat. (Therborn 1993, 272-273.)

3.1.2. Ajallinen kehitys

Ajallisesti lasten oikeudet ovat länsimaissa kehittyneet siten, että ensin yhteiskunnassa on syntynyt perhelapsuuden ihanne. Seuraavaksi huomio on kiinnittynyt lasten keskinäiseen tasavertaisuuteen ja viimeisimpänä lasten autonomisuuteen ja koskemattomuuteen. Keskeinen lasten oikeuksiin liittyvä ongelmakohta on koskenut vanhempien avioeroa ja huoltajuutta. Vanhempien samanarvoisuus ja lapsen edun painottaminen ovat olleet periaatteita, jotka ovat luoneet perustan perhelapsuuden ja lapsikeskeisen perheen ihanteelle. Lapsikeskeisestä perheestä on tullut normi. (Therborn 1993, 254.)

Suhtautuminen avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin kertoo erityisen paljon yhteiskunnan asenteesta lapsia ja lasten oikeuksia kohtaan. Aviotonta lasta on pidetty uhkana, joka on järkyttänyt avioliiton pyhyyttä ja sosiaalisen järjestyksen pysyvyyttä. Lainsäädännöllisesti kyse on ollut siitä, että lapsen ja isän oikeudet on asetettu vastakkain: lapsen oikeus isään ja isän nimeen sekä perintöoikeuteen ja toisaalta isän oikeus olla olematta vastuussa avioliiton ulkopuolella syntyneestä lapsesta. Monissa länsimaissa lainsäädäntö on tuominnut aviottomat lapset jo heidän syntyessään. Näiltä lapsilta oikeudet ovat puuttuneet usein kokonaan. Kun perintöoikeus ja oikeus isään ei enää riipu ainoastaan vanhempien siviilisäädystä, on lasten keskinäinen tasavertaisuus toteutunut. (Therborn 1993, 254-255.)

Kolmas lasten oikeuksia koskeva kehitysvaihe on sisältänyt ajatuksen lasten autonomisuudesta ja koskemattomuudesta. Oikeus autonomisuuteen ja koskemattomuuteen voidaan saavuttaa minimaalisesti tai maksimaalisesti. Oikeuden saavuttaminen minimaalisesti voi merkitä juridista lapsen autonomisuuden tunnustamista. Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi ilmaisuvapautta koulussa. Laajemmin käsitettynä autonomisuus ja koskemattomuus sisältävät ruumiillisen rangaistuksen kieltämisen ei vain ammattikasvattajien vaan myös lasten vanhempien taholta. (Therborn 1993, 255.)

Yksi konkreettinen merkki lasten heikosta oikeudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta onkin juuri lapsiin kohdistuva väkivalta. Joukkotiedotusvälineet kiinnittävät toisinaan suurta huomiota väkivallan hyvinkin äärimmäisiin muotoihin kuten lapsipornoon, lapsiprostituutioon ja katulasten murhiin. Yleisempää on kuitenkin, että lapsiin kohdistuva väkivalta on lähtöisin lapsen vanhemmista, jotka oikeuttavat tekonsa kasvatuksen nimissä. Lasten oikeuksien kehitys onkin maailmanlaajuisesti siinä vaiheessa, että ruumiillinen kurittaminen on kielletty lailla vain kourallisessa maailman maista: Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa, Itävallassa ja Suomessa. (Newell 1995, 215-216; Therborn 1993, 256.)

3.1.3. Lasten ruumiillista kuritusta koskevan lainsäädännön kehitys Suomessa

Suomen lainsäädännön juuret ovat Ruotsin lainsäädännössä. Lasten kasvatuksesta säädettiin vuoden 1734 Ruotsin Waldakunnan Laissa Perindö Caaren (perintökaari) ja Pahantegon Caaren (pahanteonkaari) kautta. Lain mukaan ensisijainen kuritusvelvoite oli perheellä ja vasta toissijaisesti valtiovallalla. Vanhempien oli jopa sakkorangaistuksen uhalla kuritettava vitsalla lasta joka kiroili. Joskus lapset kurittamisen tai huolimattomuuden seurauksena ”tapaturmaisesti” kuolivat ja tästä vanhemmille määrättiin sakkorangaistus. Mikäli 7 – 15 –vuotias lapsi syyllistyi pahantekoon tai tappoon, seurasi tästä sakkorangaistus tai kuritusta vitsalla. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että mikäli lapsella ei ollut varaa maksaa sakkorangaistusta, hän kärsi tuomionsa ruumiillisena rangaistuksena. 1700-luvulla ruumiilliset rangaistukset olivat myös aikuisia rikoksentekejiä koskeva rangaistusmuoto. Lapsen rangaistus oli kuitenkin lempeämpi kuin aikuisen. Sen sijaan jos lapsi osoitti erityisen ”pahaa sisua”, häntä voitiin rangaista kuten aikuista. (Husa 1996, 63-68.)

1800-luvulle tultaessa oli edelleen voimassa lakeja vuodelta 1734, joskin niitä oli jonkin verran muutettu, täydennetty ja kumottukin. Edelleen vanhempien katsottiin olevan vastuussa lasten kasvatuksesta ja näin ollen myös rangaistusten toimeenpaneminen kuului vanhemmille. Kuritus,

joka seurasi rikkomusta, piti uusien säännösten mukaan olla todistettavissa. Enää ei siis riittänyt, että vanhempi väitti rankaisseensa lasta vaan tapahtumasta piti olla todisteita. Todisteiksi kävivät mm. silminnäkijät. Mikäli vanhemmat jostain syystä eivät rankaisseet, oli esivallan tehtävänä huolehtia rangaistuksen toimeenpanosta. 1800-luvulla aikuisten ruumiinrangaistukset poistettiin mutta alle 16-vuotiaiden kohdalla kuritus oli yhä helppo, vaivaton ja halpa rangaistustapa. (Husa 1996, 68-72.)

Viime vuosisadan alussa kasvatuksen keinoista ja ruumiillisesta kurituksesta käytiin vilkasta keskustelua. Vanhemmille suunnattujen kasvatusoppaiden julkaisumäärät lisääntyivät merkittävästi (Tähtinen 1992, 112). Valtion kouluissa lasten kurittaminen kiellettiin 1914 mutta vanhempien kunnioittaminen ja uskonnolliset kasvatusideaalit olivat edelleen arvostettuja. Yleinen mielipide ja valtiovallan virallinen mielipide alkoivat vähitellen muuttua ruumiillisesta kurituksesta kohtaan sallivasta kieltäväksi. Vuonna 1942 tuli voimaan laki nuorista rikoksentekijöistä ja sen myötä ruumiillinen kuritus poistettiin julkisen viranomaisen määräämänä rangaistuskeinona. Vuonna 1970 rikoslakiin tehtiin uudistus, joka poisti kasvattajien oikeuden kurittaa huollettavana olevaa lasta. Perusteluksi tälle muutokselle esitettiin mm. sitä, että vanhempien niin sanotun laillisen kuritusvallan katsottiin olevan voimassa ilman laissa olevaa mainintaakin. Vanhempien puuttumisen lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen katsottiin siis edelleen olevan oikeudenmukaista. (Husa 1996, 74-75.)

Todellinen muutos tapahtui kuitenkin vasta 1980-luvulla kun Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tuli voimaan vuoden 1984 alussa. Laki kielsi ruumiillisen kurituksen myös kasvatustarkoituksessa ja korosti lapsen oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen.

”Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen tulee tukea ja edistää.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.)

Lapsen huoltolain lisäksi myös mm. lastensuojelulaille on pyritty ylläpitämään ja edistämään lapsen asemaa. Lastensuojelulaki koskee yleisiä kasvuedellytyksiä, lastenhuoltolaki kiinnittää enemmän huomiota perheen sisäisiin suhteisiin. Perinteisesti suoraa puuttumista perheen autonomiaan on pyritty välttämään. (Husa 1996, 74-75.)

3.2. Lasten oikeudet vs. vanhempien oikeudet

3.2.1. Valtasuhteet

Lapset on mainittu eri yhteyksissä yhteiskunnan marginaaliryhmänä (esim. James 1993, 77, 82). Vaikka lapsuus romantisoidaan helposti, on viattomuuden, leikin, vapauden ja mielikuvituksen aika toisaalta myös voimattomuuden ja hallinnan puutteen aikaa. On sanottu, että lapsuus on instituutio, joka tekee lapsista haavoittuvaisia. Lasten haavoittuvaisuus on kaksinkertaista: synnynnäistä ja rakenteellista. Lasten fyysinen heikkous, kypsymättömyys, tiedon ja kokemusten puute tekee heistä aikuisista riippuvaisia. Lisäksi lapsilta puuttuu täydellisesti poliittinen ja ekonominen valta eikä heillä ole samoja kansalaisoikeuksia kuin aikuisilla. Lapsilla ei ole oikeutta äänestää tai tulla otetuksi tosissaan. He eivät voi vaikuttaa siihen, ketkä päättävät heidän asioistaan. Sen sijaan että lasten ajateltaisiin tarvitsevan tai haluavan päätösvaltaa itseään koskevissa tärkeissä asioissa, heidän riippuvuuttaan aikuisiin nähden korostetaan. Lapset eivät voi ansaita omaa rahaa tai päättää itsenäisesti kuinka kuluttavat aikaansa vaan ovat pakotettuja olemaan riippuvaisia aikuisista. (Franklin 1995, 7-8; Lansdown 1994, 34-35; Flekkoy 1995, 180.)

Lasten ja aikuisten välillä toimii yhteiskunnallisesti rakentunut valtasuhde, josta tiedämme hyvin vähän. Aikuisten välisiä valtasuhteita arvostellaan kriittisesti kun taas aikuisten vallankäyttöä suhteessa lapsiin pidetään välttämättömänä. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että tuo valtaero lasten ja aikuisten väliltä pitäisi poistaa. Valtasuhdetta tarkasteltaessa usein tyydytään joko-tai -asetteluun. Ongelma esitetään niin kuin vaihtoehtoina olisivat lapsen riistäminen tai vapauttaminen. Tai vastaavasti pohditaan tulisiko lasten kohdalla korostaa huolenpitoa vai itsenäisyyttä. Kyse ei kuitenkaan saisi olla vastakkainasettelusta. Lasten oikeuksien kannalta on tärkeää, että suhtaudutaan vakavasti lasten suojelemiseen mutta tämän lisäksi tunnustetaan heidän itsenäisyytensä. (Wuolio 2000; Lallukka 1993, 65; Freeman 1997, 95.)

Syvälle juurtuneen käsityksen mukaan lapset ”omistetaan” ja tämä antaa aikuisille joitakin oikeuksia lasten suhteen. Lasten ruumiillisista rangaistuksista ajatellaan, että ne ovat osa normaalia kasvatusta ja siksi kuuluvat lapsuuteen. Näin ajateltaessa vanhemman ja lapsen valtasuhde johtaa siihen, että lapsi kadottaa subjektiivisuuden. Lapsen kannalta on todennäköisesti edullisinta pysyä riippuvuussuhteessa aikuisen kanssa, mutta ei millaisessa suhteessa tahansa. **Tärkeää olisikin**

pohtia, millaista valta on lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa ja millainen tuon suhteen tulisi olla. (Wuolio 2000, Saunders & Goddard 1999, 5, 6, 13.)

3.2.2. Vanhempien oikeuksien rajoittaminen

Lastensuojelun kautta aikuisille on tullut velvollisuuksia lapsia kohtaan. Toisaalta vanhemmat eivät enää ole yksin vastuussa lapsista. Myös yhteiskunnan ja valtion velvollisuudeksi on tullut suojella lapsia. (Therborn 1993, 253; Lansdown 1994, 33.)

Vanhempainvallan perinteet kurituksen osalta ovat pitkät. Opettajilta ja muilta ammattikasvattajilta on poistettu oikeus ruumiilliseen kurittamiseen jo kauan sitten. Kasvatus yksin ei siis ole se seikka joka legitimoit kurittamisen. Lapsuuden voidaan sanoa sijoittuvan yksityisen alueelle ja julkisen ulkopuolelle (Alanen 1992, 65). Lapsen ruumiillisen kurittamisen raja tuntuukin kulkevan selkeästi kodin seinien mukaan. Kyse on ainakin osittain siitä, että vanhemmat edelleen ajattelevat lasten olevan omaisuuttaan (Newell 1995, 215). Perheestä puuttuukin kaksi olennaista pidäkettä, jotka eivät ole esteenä väkivallalle. Ensinnäkään aikuisten ei tarvitse pelätä julkisen maineen vaarantumista ja toisaalta lapsen kyky puolustautua on heikko. (Sariola 1990, 112.) Lisäksi ruumiilliseen kuritukseen liittyy ongelma joka koskee oikeuksia: vanhempien oikeuksia ja lasten oikeuksia.

Ruotsissa erääseen fundamentalistiseen uskontoryhmään kuuluneet vanhemmat tekivät lasten ruumiillisen kurittamisen kieltävästä laista valituksen Euroopan komissioon. He kokivat, että lasten fyysisen kurituksen kieltäminen oli vastaan heidän oikeuttaan kunnioittaa perhe-elämää. Vanhempien mukaan lasten ruumiillinen rankaiseminen oli välttämätöntä Raamatun kirjoitusten ja oppien mukaan. (Newell 1995, 219-220.)

Myös Suomessa vastaavanlaisia argumentteja on esitetty. Vuoden 1993 lopussa Helsingin Sanomien mielipidepalstalla käytiin kiivasta keskustelua lasten ruumiillisesta kurituksesta. Eräs kurittamista puolustava kirjoittaja perusteli kantaansa näin:

”Sadistinen ruumiillisen kivun tuottaminen lapselle on asia, jota en kannata, mutta se onkin aivan eri asia kuin lievä ruumiillinen käytöksen oikaiseminen kasvatuksellisessa mielessä. Jälkimmäisen kieltäminen laillisen seuraamuksen uhallalla on sellaista yksilön vapauden rajoittamista, jota en olisi

odottanut yksilön oikeuksia suojelevan yhteiskunnan suosivan. Kasvattajallakin on oltava oikeutensa.” (Helsingin Sanomat 14.12.1993.)

Kun lasten ja vanhempien oikeudet ovat ristiriidassa keskenään, ongelmalliseksi muodostuu se, missä määrin vanhemmat voivat puuttua lastensa oikeuksiin. Viime kädessä onkin kulttuurisidonnainen arvovalinta, kumman osapuolen oikeuksia pidetään tärkeämpänä suojata esimerkiksi lainsäädännössä. (Husa 1996, 86.)

Tapauksia, joissa lapsen huoltaja on kasvatustarkoituksessa aiheuttanut lapselle kipua mm. tukistamalla ja luunappeja antamalla ja tästä syystä tuomittu rangaistukseen, on ollut joitakin. Lapsi on oikeuskelpoinen kuten aikuinenkin mutta oikeusjärjestelmä suo lapselle aikuista huonommat mahdollisuudet reagoida oikeudenloukkaukseen. Aikuinen on täysivaltainen ja hän saa tehdä päätöksiä omasta puolestaan. Lapsen tilanne on toinen – hän on vajaavaltainen. Saadakseen äänensä kuuluville tai tarvitessaan oikeussuojaa, lapsen on yleensä löydettävä itselleen joku aikuinen puolestapuhujaksi. (Kangas 1990, 4-5.)

Asioiden kirjaamisesta lakiin on pitkä matka käytännön toteutukseen ja konkreettisesti lapsen aseman parantamiseen. Vanhoja käsityksiä ja ennakkoluuloja on aina vaikea lähteä muuttamaan ja muovaamaan uusiksi. Käyttäytymisen muutokseen voi olla vielä pitkä matka vaikka asenteet saataisiinkin muuttumaan. Tästä ovat esimerkkinä Ruotsissa, Suomessa ja Yhdysvalloissa tehdyt tutkimukset. Yhdysvalloissa ruumiillinen kuritus hyväksytään yleisemmin kuin Suomessa tai Ruotsissa mutta erot väkivallan yleisyydessä ovat maitten välillä pienet. (Sariola 1990, 24.)

Vanhempien tehtävänä on edelleen kasvattaa lapsistaan yhteiskunnan jäseniä. Vanhempana oleminen merkitsee ennen kaikkea vastuuta lapsesta. Hyvin usein vastuu kuitenkin ymmärretään – tai halutaan ymmärtää – päätäntävälläksi lapsesta tai oikeudeksi lapseen. Rajankäynti vastuun ja vallan välillä onkin häilyvä.

4. KASVATUSTA VAI PAHOINPITELYÄ

4.1. Käsitteitä

4.1.1. Kuritus

Kun ryhdytään määrittelemään kuritusta, täytyy ensin ymmärtää mitä on 'kuri'. Arkikielessä kurilla tarkoitetaan kontrollia, pyrkimystä pitää järjestystä yllä. Kuri yhdistetään etenkin niihin kasvatuksellisiin toimiin, joilla pyritään ohjaamaan lapsen käyttäytymistä. Tavoitteena on, että lapsi oppii käyttäytymään sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Kurin tarkoituksena on toimia lapsen hyväksi, lapsen puolesta. (Husa 1996, 43.)

'Kuritus' liitetään ruumiilliseen rangaistukseen. Ruumiillisen kurituksen määrittäminen ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista. Erityisen vaikeaa rajojen asettaminen on kun vertaillaan ruumiillista kuritusta ja pahoinpitelyä ja näiden kahden ilmiön välistä suhdetta. **Ongelmana on 'kuritus' –käsitteen merkityssisällön epäselvyys.** Kuritus liitetään teon tarkoitukseen, ei sen muotoon. Kuritus viittaa kasvatustarkoitukseen. Kurittamalla kasvattaja pyrkii ohjaamaan, oikaisemaan ja ojentamaan lasta haluttuun suuntaan. Lapsen vahingoittaminen ei ole kurittamisen tarkoitus. (Husa 1996, 43.)

Pahoinpitelyksi on yleensä määritelty väkivaltatilanne, jolla on vakavat seuraukset. Sillä, onko pahoinpitelijä tässä tapauksessa pyrkinyt kasvattamaan uhria, ei ole merkitystä. Väkivallan käyttäjän tai kurittajan tarkoitusperää on vaikea tai lähes mahdoton selvittää. Samojen tekojen seuraukset voivat olla tarkoitusperistä riippumattomia. Kurittamalla lasta voidaan vahingoittaa vakavasti ja kurituksena alkanut tapahtuma voi hyvinkin päättyä pahoinpitelyyn. Pahoinpitelyissä kyse on pitkälti myös tulkinnoista. Toisen mielestä vamma voi olla tahallisesti aiheutettu mutta toisen mielestä tapaturmainen vahinko. Koska lasten pahoinpitely ilmiönä sijoittuu perheen alueelle, on siitä saatu tieto tavalla tai toisella aina puolueellista. (Sariola 1990, 17; Pösö 1995, 33-34; Husa 1996, 43.)

Kivun tuottaminen aikuisille on yleensä kriminalisoitu. Ruumiillisen kurituksen kieltäminen lailla on tässä suhteessa parantanut lasten asemaa. Mutta vaikka lapset voivat olla mitä moninaisemman vääryyden kohteena, heidän keinonsa tuoda ilmi nämä kokemukset ovat rajalliset tai ainakin

heikommat kuin aikuisten. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kun väkivallan kohteena on lapsi, on jonkun muunkin tulkittava tilanne väkivallaksi. (Taskinen 1992, 14; Pösö 1995, 33-34.)

Juuri käsitteiden epäselvyyksistä johtuen lapsiin kohdistuva väkivalta on usein vaikeasti määriteltävissä. Pahoinpitelyt, ruumiillinen kuritus ja ruumiillinen koskemattomuus eivät riitä luokitteluksi. Väkivallan muotoja on monenlaisia. Heikki Sariola (1990, 39-40) on luokitellut lapsen kohdistuvan väkivallan kolmeen eri luokkaan. Symbolisia aggression ilmauksia ovat väkivallalla uhkaaminen, nälviminen, haukkuminen, murjottaminen ja loukkaaminen ilman fyysistä kontaktia. Myös esineen heittäminen, potkaiseminen ja lyöminen kuuluvat tähän luokkaan. Lievää väkivaltaa on niin sanottu perinteinen kuritus: piiskaaminen, tukistaminen, töniminen, ravisteleminen, läimäyttämisen ja selkäsauvan antaminen. Vakavaa väkivaltaa on lapsen potkiminen, veitsellä tai ampuma-aseella uhkaaminen tai niiden käyttäminen, nyrkillä tai jollakin esineellä lyöminen.

Sirpa Taskisen (1992, 15-16, 20) mukaan väkivallan muotoja ovat fyysisen ja henkisen väkivallan lisäksi seksuaalinen, kemiallinen, sosioekonominen ja rakenteellinen lapsen kohdistuva väkivalta. Kaikki nämä väkivallan eri muodot voidaan vielä luokitella passiiviseksi ja aktiiviseksi väkivallaksi. Passiivista kemiallista väkivaltaa on esimerkiksi lapsen lääkehoidon laiminlyönti tai sikiöaikainen äidin alkoholinkäyttö, joka vaurioittaa lasta. Passiivista rakenteellista väkivaltaa on lapsen herättäminen kesken unien päivähoidon viemiseksi vanhempien epämieluisen työajan vuoksi. Vaikka henkinen ja fyysinen väkivalta voidaan erottaa toisistaan, on fyysinen väkivalta aina samalla myös henkistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta on nöyryyttämistä ja alistamista. Fyysisen väkivallan harjoittaja suhtautuu piittaamattomasti väkivallan kohteen koskemattomuuteen. (Taskinen 1992, 57.)

Omassa tutkielmassani rajasin kurituksen käsitteen teon kautta. Kurituksella tarkoitan tässä tukistamista, luunappeja, piiskaamista, korvapuusteja, läimäyttelyä ja selkäsauvaa. Keskityin ruumiilliseen kuritukseen koska fyysiset rangaistukset ovat selkeämmin rajattavissa kuin henkisesti vaikuttamaan pyrkivät keinot (Husa 1996, 43). 'Väkivalta' -käsitettä en halunnut käyttää sillä se tuntui liian voimakkaalta ilmaisulta. Ennakkokäsitykseni oli, että aikuiset välttävät fyysisiä rangaistuskeinoja mutta viimekädessä voivat turvautua myös niihin. Minua kiinnosti erityisesti arkipäiväinen ruumiillisen koskemattomuuden rikkominen. Halusin tietää, liittävätkö lapset kurituksen kasvatukseen ja millä perusteella. Pyrin siis ensin jäljittämään teot ja niiden kautta yritin selvittää lasten näkemykset tekojen syistä.

4.1.2. Kasvatus ja socialisaatio

Kuritus oikeutetaan kasvatuksen ja socialisaation kautta. Kasvatus määritellään inhimilliseksi toiminnaksi, jonka päämääränä on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Kasvatuksella on kaksi perustavanlaatuaista tehtävää. Koska kasvatuksen avulla siirretään kulttuuriomaisuutta, se on voimakkaasti yhteiskuntaa koossapitävä ja säilyttävä instituutio. Toisaalta kasvatus on kuitenkin myös yhteiskuntaa uudistava instituutio sillä sen päämääränä on edistää yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden toteutumista jokaisessa ihmisessä. (Hirsjärvi 1984, 73.)

Nykykäsityksen mukaan kasvatuksessa keskeistä on osapuolten välinen vuorovaikutussuhde sekä tavoitteet ja päämäärät, joihin kasvatustapahtumassa pyritään. Tänä päivänä vanhemmilla on enemmän tietoa lapsen kehityksestä ja ohjaamisesta. Heidän kasvatustietoisuutensa on kasvanut ja kasvatus perustuu yhä enemmän tietoiisiin päämääriin: vanhemmat osaavat asettaa päämääriä ja arvioida kasvatuksen osuutta lapsen kehityksessä. Vaikka lapset on nähty kasvatettavan roolissa, yhä selkeämmin aikuiset näkevät kasvatuksen tapahtuvan molempiin suuntiin: niin kuin aikuinen kasvattaa lasta, myös lapsi kasvattaa aikuista. Ero on siinä, että lapsen kasvattava vaikutus on tahatonta ja päämäärätöntä. Aikuisten kasvatukseen liittyy velvollisuus. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 19; Nissinen & Ojanen 1992, 1.)

Se mitä 'kasvatus' -käsitteen yhteydessä korostetaan riippuu näkökulmasta, josta kasvatusta tarkastellaan. Esimerkiksi kasvatuspsykologiassa tähdennetään kasvatuksen olevan persoonallisuuden kehittämistä. Kasvatussosiologiassa huomio kiinnittyy kasvatuksen sosiaalistavaan vaikutukseen: kasvatuksen avulla pyritään sosiaalistamaan yksilö yhteisöön ja erilaisiin ryhmiin. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 20.)

Voidakseen kehittyä sosiaalisesti ja yhteiskuntakelpoiseksi, lapsi tarvitsee vanhempia osoittamaan, mikä on väärää ja mikä oikeaa käyttäytymistä. Durkheimin mukaan kasvatus on osa socialisaatioprosessia, jossa on kyse yksilön sulautumisesta yhteiskunnan jäseneksi. Ihmisen elämänkaareissa socialisaatioprosessi ajoittuu lapsuuteen ja nuoruuteen. Durkheimista poiketen mm. Denzin (1977, 3) ja Giddens (1984, 205-206) ovat sitä mieltä, että socialisaatio on jokaisen yksilön elämään kuuluva jatkuva tapahtuma ja loppumaton prosessi. Giddensin mukaan socialisaatio ei lakkaa kun yksilöstä tulee yhteiskuntansa ”kypsä” jäsen. Lapsuuden eteneminen ei myöskään merkitse ajan kulumista vain lapsen kannalta vaan myös lapsen kehityksessä mukana olevien vanhempien, vanhempien asemassa olevien henkilöiden ja kaikkien yhteiskunnan jäsenten osalta.

Sosialisaatio ei siis näinkään ajateltuna ole vain lapsen sosialisaatiota. Se on myös niiden henkilöiden sosialisaatiota, joiden kanssa lapsi joutuu kosketuksiin ja joiden käyttäytymiseen lapsi vaikuttaa samalla tavalla kuin heidän käyttäytymisensä vaikuttaa lapseen. (Giddens 1984, 205-206.)

Sosialisaatioprosessin jatkuvuuden ja kaksisuuntaisuuden lisäksi Giddens korostaa kahta muuta sosialisaatioon liittyvää seikkaa. Sosialisaatio ei Giddensin mukaan ole mitään yhteiskunnan suorittamaa passiivista jälkien jättämistä yksilöön. Alusta alkaen yksilö on aktiivinen osallistuja uusintavassa yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Toiseksi Giddens haluaa korostaa, että sosialisaatioprosessista voidaan puhua vain epämääräisesti ja yleisesti. Sellaisenaan 'sosialisaatioprosessi' -termi edellyttää standardisointia tai selvää yhdenmukaisuutta kahdessa suhteessa. Toisin sanoen joudutaan otaksumaan, että on olemassa tähän prosessiin yksi ja yksinkertaisesti kartoitettu muoto, jonka jokainen yksilö käy läpi, ja että on olemassa jokin yhteisymmärrykseen perustuva kokonaisuus, johon kaikki yksilöt soviaalistetaan. (Giddens 1984, 205.)

4.1.3. Ruumis

Kun tutkimuksen kohteena on lasten ruumiillinen kuritus, huomion yhtenä keskipisteenä on lapsen fyysinen olemus: keho ja ruumis. Sosiologien tehtävänä on ollut analysoida ja dokumentoida kuinka ruumis koetaan ja esitetään erilaisissa kulttuurisissa ja sosiaalisissa konteksteissa. Yhden ajatusmallin mukaan ihmisruumis ei ole syntyessään valmis vaan keskeneräinen. Elämän aikana – ja tässä jatkumossa lapsuudella on erityisen tärkeä paikka ja merkitys – ruumis erilaisten prosessien kautta muuttuu. Nämä prosessit ovat biologisia ja sosiaalisia: ruumis ja yhteiskunta ikään kuin työskentelevät yhdessä. Ruumis onkin kuin keksintö, havainto, tulkinta ja esitys joka loputtomasti keksitään, havaitaan, tulkitaan ja esitetään uudelleen. Kun lapset luovat käsitystä omasta ruumiistaan, he eivät vain passiivisesti omaksu kulttuurisia stereotyypppejä. Lapset toki havaitsevat ja käyttävät stereotyypppejä mutta stereotyypppejä käytetään paitsi oman ruumiinkuvan luomiseen myös muiden ihmisten havainnoimiseen. (Prout 2000, 4-6, 8.)

Vaikka lapsen keho ei ole ainoastaan passiivisen toiminnan kohde, kontrolloi aikuinen sitä monin eri tavoin. Niin aikuiselle kuin lapsellekin käsitys omasta ruumiista ja sen antamista viesteistä on tärkeä. Ruumis on kuin minän peili. Aikuiset pitävät automaattisesti omaan ulkonäköönsä liittyviä seikkoja tärkeinä itseilmaisun osoituksina. Heillä on kuitenkin taipumus vähätellä lasten ulkonäköön liittyviä kokemuksia, mielipiteitä ja toiveita. Lapset saattavat kokea hyvinkin

ongelmallisena sen etteivät näytä miltä haluaisivat paitsi esteettisistä syistä myös siksi, että kokevat antavansa väärän vaikutelman itsestään muille. Esimerkiksi työn mielestä lyhyet hiukset voivat olla rumat ja poikamaiset. (Waksler 1991, 224.)

Sen lisäksi, että aikuiset puuttuvat lapsen ruumiiseen ulkonäön kautta, he kontrolloivat myös lapsen liikkumista, käytöstä ja alastomuutta. Lapsen fyysistä koskemattomuutta ei kunnioiteta samoin kuin aikuisen. Lapsia tukistetaan ja ravistellaan, heidät määrätään arestiin. Myös myönteinen koskettelu tapahtuu usein ilman lasten omaa suostumusta. Aikuinen pitää itsestään selvänä, että lapsi nauttii suukottelusta, halaamisesta ja nostelemisesta. Lapsilta kielletään kontrolli omaan ruumiiseen siten, että muut kohtelevat hänen ruumistaan hänen tahtoaan vastaan tai ilman hänen lupaansa. (Waksler 1991, 222; Hood-Williams 1990, 165.)

4.2. Ruumiillinen kuritus tutkimuskohteena

Maailmanlaajuisesti nimenomaan ruumiillisesta kurituksesta on tehty vähäisesti tutkimusta (Newell 1995, 216). Lasten kokemasta väkivallasta on tutkimusta enemmän mutta lähinnä siitä näkökulmasta kuinka yleistä se on. Tutkimusten vertailu on osoittautunut kuitenkin ongelmalliseksi. Esimerkiksi käsitteiden epäselvyys tekee tutkimustulosten vertailusta mutkikasta. Tutkimuksissa kun on voitu esimerkiksi käsitellä pelkästään fyysistä väkivaltaa tai sitten käsitteeseen on sisällytetty myös psykologinen ja seksuaalinen väkivalta ja laiminlyönti. (Haapasalo & Aaltonen 1999, 11.)

Tyypillistä on, että lapsuudessa koettua väkivaltaa aliraportoidaan. Muistivääristymät ja lapsuuden traumaattisten kokemusten unohtaminen ovat yleisiä ja vaikuttavat tutkimustuloksiin. Sosiaaliset paineet voivat heijastua tutkimushenkilöiden vastauksiin. Ja mikäli henkilö pitää kokemaansa väkivaltaa ansaittuna ja kasvatuksen nimissä oikeutettuna, hän ei omasta mielestään ole tullut pahoinpidellyksi. Kysymyksenasettelukin voi näin ollen vaikuttaa vastauksiin. Yleisluonteisen kysymyksen ”Onko sinua pahoinpidelty lapsena?” vastaus voi olla toisenlainen kuin konkreettisen ”Onko sinua lyöty lapsena?”. (Haapasalo & Aaltonen 1999, 11.)

Sen lisäksi, että lasten ruumiillinen kuritus on ollut vähän käsitelty tutkimusaihe, sitä on tutkittu suppeasti. **Hyvin harvoin siihen on etsitty lapsinäkökulmaa** (Saunders & Goddard 1999, 2). Perinteisesti tietolähteinä on käytetty vanhempia ja huoltajia. Jos heiltä ei ole kysytty omista

lapsuuden kokemuksista, on pyritty selvittämään heidän kasvatuskäytäntönsä ja -tapojaan.

Lapsilta ja nuorilta on kerätty tietoja ruumiillisen kurituksen yleisyydestä mutta ei juurikaan ole selvitetty niitä tuntemuksia ja kokemuksia joita ruumiilliseen kuritukseen liittyy.

Kehityopsykologista tutkimusta kurituksen seurauksista sen sijaan on olemassa. Kaiken kaikkiaan tutkimus on kuitenkin ollut tilastollisesti painottunutta ja pintapuolista.

4.2.1. Yleisyys

Lasten ruumiillinen rankaiseminen on ympäri maailmaa varsin yleistä. Huomionarvoista on, että monessa valtiossa ruumiillinen kuritus on edelleen kouluissakin luvallista. Esimerkiksi vuonna 1995 puolet Yhdysvaltojen osavaltioista salli ruumiilliset rangaistuksen kouluissa. Myös Intiassa ja joissakin Kanadan ja Australian osissa sekä Etelä-Afrikassa opettajilla oli oikeus ojentaa oppilaita fyysisesti. (Newell 1995, 216-217.) Kun yhteiskunnallinen suhtautuminen on tällä asteella, arvata saattaa, että myös perheissä ruumiilliseen kuritukseen suhtaudutaan myönteisesti.

Romaniassa vuonna 1992 tehdyn tutkimuksen mukaan 84 % vanhemmista piti lapsen läimäyttämistä normaalina kasvatuskäytäntönä. 96 % vastaajista oli sitä mieltä, ettei tämä ollut nöyryyttävää lasta kohtaan. Yhdysvalloissa vuonna 1985 tutkimukseen osallistuneista 3000 vanhemmasta 89 % oli lyönyt alle 3-vuotiasta lasta kuluneen vuoden aikana. Joka kolmatta 15-17-vuotiasta oli lyöty. Barbadosella 70 % kyselyyn vastanneista vanhemmista hyväksyi ruumiillisen kurittamisen vuonna 1987 toteutetussa tutkimuksessa. Näistä 76 % myönsi lyöneensä lasta vyöllä tai remmillä. Intiassa ruumiillinen kuritus on yleinen kurinpitomenetelmä. Yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa tehdystä tutkimuksesta selvisi, että yhdeksää kymmenestä oli rangaistu fyysisesti lapsuudessa. Tutkimus toteutettiin vuonna 1991. (Newell 1995, 216-217.) Luultavaa kuitenkin on, että nämäkin tutkimustulokset ovat vain jäävuoren huippu. Ruumiillisen kurituksen todellista luonnetta ja ilmiön yleisyyttä on hyvin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta tutkimustuloksin totuudenmukaisesti esittää. Etenkin hyvin pienten lasten ruumiillinen kuritus jää piiloon. (Saunders & Goddard 1999, 9.)

Suomessa laajin ja tähän mennessä kattavin lapsiin kohdistuva väkivallan yleisyyttä selvittänyt tutkimus on Heikki Sariolan ”Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset”. Sariolan tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten yleistä lapsiin kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö on. Lisäksi pyrittiin tarkastelemaan väkivallan taustatekijöitä ja nuorten käsityksiä kurituksen syistä

ja seurauksista. Tutkimus toteutettiin lukuvuonna 1987-1988 ja siihen osallistui liki 10000 peruskoulun yhdeksäsluokkalaista eri puolilta Suomea. (Sariola 1990, 33, 107.)

Tutkimuksen mukaan lapsiin kohdistuva väkivalta on ollut 1970- ja 1980-luvuilla yleisempää kuin on arvioitu. Kaksi lasta kolmesta oli kokenut lievää väkivaltaa (esim. tukistaminen, piiskaaminen, töniminen) ainakin joskus ennen 14-vuoden ikää. Lievä väkivalta oli vastaajien mukaan jopa yleisempää kuin symboliset aggression ilmaukset (esim. väkivallalla uhkaaminen, haukkuminen, nälviminen). Vakavan väkivallan (esim. potkiminen, nyrkillä lyöminen) uhriksi oli joutunut 8% vastaajista. Vakavan väkivallan ilmenemiselle oli ominaista, että se jatkui sitkeimmin. Yleisin väkivallan muoto oli tukistaminen, jonka kohteeksi 65 % vastaajista oli joutunut. Toiseksi yleisin väkivallan muoto oli yllättäen piiskaaminen. Joka kolmas vastaajista oli saanut piiskaa. (Sariola 1990, 39-43.)

Väkivaltaa esiintyi yhtä paljon maan eri lääneissä, poikkeuksena Vaasan lääni, jossa kaikkia väkivallan muotoja oli vähän. Kaupunkien ja maaseudun välillä ei ollut eroja. Sen sijaan kieliryhmien väliltä löytyi eroavaisuuksia: lapsiin kohdistuva ruumiillinen väkivalta oli selvästi harvinaisempaa ruotsinkielisten vastaajien keskuudessa. Isät ja äidit näyttivät tutkimuksen mukaan käyttävän lähes yhtä usein väkivaltaa. Tyttöjen ja poikien kurittamisessa ei juurikaan ollut eroja. (Sariola 1990, 45.)

4.2.2. Seuraukset

Tutkimuksissa on voitu todeta, että ruumiillinen kuritus periytyy. Toisin sanoen vanhemmat, joita on lapsuudessa kuritettu ruumiillisesti, helposti käyttävät omiin lapsiinsa fyysisiä rangaistuskeinoja. Erityisesti lapsuudessaan pahoinpidellyt vanhemmat ovat alttiita pahoinpitelemään omia lapsiaan. (Haapasalo 1999, 11; Saunders & Goddard 1999, 9.)

Osa vanhemmista, joita on lapsuudessa pahoinpidelty tai kuritettu ruumiillisesti, onnistuu katkaisemaan väkivallan kierteen. Esimerkiksi Sariolan tutkimukseen osallistuneista nuorista lähes puolet piti kuritusta välttämättömänä. Kuitenkin vain 5 % aikoi käyttää sitä omiin lapsiinsa. Tämä kertonee siitä, että vanhempien kasvatusmenetelmiä harvemmin kyseenalaistetaan mutta kuritus koetaan niin kielteisenä etteivät nuoret itse toivo käyttävänsä sitä. (Sariola 1990, 111.) Yhtä selkeää tapaa irrottautua väkivallan kierteestä ei kuitenkaan ole. Väkivallan käyttäminen on aina vanhempaan, lapseen ja ympäristöön liittyvien tekijöiden mutkikkaan vuorovaikutuksen tulosta.

Joitakin riskitekijöitä, jotka voivat ennustaa väkivallan käyttöä, on löydetty. Vanhempien omien lapsuuden väkivaltakokemusten lisäksi niitä ovat vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat sekä köyhyys, työttömyys ja muut rakenteelliset stressitekijät. (Haapasalo 1999, 13.) Myös uusperheissä väkivallan riski kasvaa (Sariola 1990, 45.)

Kehityopsykologiset tutkimukset ovat osoittaneet ettei ruumiillisella kurituksella ole positiivisia vaikutuksia lapseen. Fyysisten rangaistusten käytön on voitu todeta vaikuttavan jo aivan pienten lasten omatoimisuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen kielteisesti. Kokonaismotoriikkaan, tiedolliseen ja kielelliseen kehitykseen kurituksen on myös huomattu vaikuttavan hidastavasti. Ankara rankaiseminen ei edistä oppimista, sitä vastoin se vie lapsen huomion pois opittavan asian sisällöstä. (Pulkinen 1984, 295, 297-298.)

Ruumiilliset rangaistukset eivät opeta lapsille sellaista käytöstä mitä aikuiset heiltä toivovat. Pikemminkin kuritus voi opettaa, että ristiriitatilanteita on hyödyllistä ratkoa voimakeinoin. Ruumiillinen kuritus toimii ikään kuin mallina väkivaltaisesta toisen ihmisen kohtelusta. Lisäksi ruumiilliseen kuritukseen liittyy aina riski, että aikuinen aliarvioi voimansa ja vahingoittaa lasta pahasti. Ruumiillisen kurituksen seurauksena voi siten tapahtua varsin vakaviakin vammautumisia. (Newell 1995, 225.)

Kun kasvattajia patistellaan asettamaan rajoja ja puuttumaan rikoskierteeseen varhain, ajatellaan että väkivaltarikollisilta on puuttunut lapsuudessa kuri. Ongelma ei kuitenkaan ole kurin puute – päinvastoin. Väkivaltaisia rikoksentekejiä on lapsena kuritettu nyrkein, remmein ja kepein ja yleensä myös uhkailtu, syytelty ja nöyryytetty. Ruumiilliset rangaistukset aiheuttavat aggressiivisuutta ja alistumista. Ruumiillinen kuritus ja muu nöyryyttävä kohtelu lisäävät väkivaltaista käyttäytymistä ja asenteita lapsuudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Tutkimustiedon valossa kuri ja rangaistukset tulisi jo nähdä kelvottomina kasvatuskeinoina. (Pulkinen 1984, 297; Newell 195, 255; Haapasalo 1998.)

5. UUSI LAPSUUSTUKIMUS

Lapsuutta on pitkään pidetty lähes itsestään selvänä käsitteenä; se on nähty luonnollisena ja universaalina siirtymävaiheena aikuisuuteen. Nykykäsityksen mukaan lapsuus on kuitenkin

sosiaalinen konstruktio, jonka sisältö määräytyy historiallisesti, kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti. Lapsuus on tehty ilmiö: ne joilla on valtaa määrittelevät sen mikä lapsi on ja mitä on lapsuus. Lasten biologinen kypsyttömyys suhteessa aikuisiin on tosiasia, kulttuuri kuitenkin määrää miten tuo kypsyttömyys tulkitaan ja millaisia johtopäätöksiä siitä tehdään. (Franklin 1995, 7; Prout & James 1990, 7, Mayall 1999, 12.)

Vallitsevat käsitykset lapsista ja lapsuudesta heijastuvat moniin seikkoihin yhteiskunnassa. Ne vaikuttavat lasten kasvatukseen, lapsipoliittisiin päätöksiin, arjen vuorovaikutussuhteisiin ja sellaisiin lapsuuden instituutioihin kuten neuvola ja koulu. (Strandell 1992, 20.) Näiden seikkojen valossa ei olekaan aivan yhdentekevää, millaisia lasten ajatellaan olevan ja mihin heidän uskotaan kykenevän.

1970- ja 1980-luvuilta lähtien kuva lapsuudesta ja lapsista alkoi muotoutua uudelleen. Tällä hetkellä tieteen ja tiedon, oikeusajattelun ja poliittisen ajattelun piirissä käsitykset lapsista ja lapsuudesta ovat keskeisesti muuttuneet. Nyt kun vanhat käsitykset eivät enää kelpaa, on alettu puhua uudesta lapsitutkimuksen paradigmasta. Kuhnin mukaan paradigma on universaalisti tunnustettu tieteellinen saavutus, joka tuottaa jonkin aikaa tieteenharjoittajien yhteisön malliongelman ja sen ratkaisun (Kuhn 1994, 10). Lapsitutkimuksen väistyvää paradigmaa voidaan kutsua kehitysparadigmaksi koska lapsen kehityksen psykologiset selitysmallit ovat hallinneet pitkään lapsia ja lapsuutta koskevaa tutkimusta. Psykologian kysymykset ovat keskittyneet pääosin yksilön ja tulevan ajan ympärille. Sosialisatioprosessi ja lapsen kognitiivinen kehitys ovat saaneet erityisen paljon huomiota tutkimuksessa. (Mayall 1999, 11 – 12.) Kehitypsykologinen lähestymistapa on ulottunut myös psykologian tieteenalojen ulkopuolelle; se on muovannut paitsi sosiologian tapaa lähestyä lapsia myös lapsuuden instituutioiden sosiaalipoliittisia ja kasvatuksellisia käytäntöjä. Väistyvää paradigmaa on leimannut käsitys luonnollisesta kasvusta sekä evoluutiosta, jonka mukaan yksinkertaisesta ja epärationaalisesta tulee kompleksista ja rationaalista. Lapsuus määriteltiin negatiivisesti: lapsuus oli tulemista joksikin toiseksi – aikuiseksi. Lapsuutta itseään ei pidetty merkityksellisenä vaiheena. Lisäksi väistyvän paradigman mukaan lapsi asetettiin aikuisen vastakohtaksi. Aikuinen nähtiin sosiaalisena, rationaalisena, kypsänä, taitavana ja osaavana toimijana. Lapsi oli kaikkea muuta: epärationaalinen ja –sosiaalinen, epäkypsä, osaamaton, taitamaton, riippuvainen, passiivinen ja kyvytön. (Strandell 1992, 20-21; Prout & James 1990, 10.)

Allison James ja Alan Prout olivat ensimmäisinä hahmottelemassa lapsuuden uutta paradigmaa ja nostivat esille sen kuusi keskeistä piirrettä. Lapsuutta tulee tarkastella sosiaalisena konstruktiona.

Lapsuus ei ole irrallinen yhteiskunnallisesta, kulttuurisesta ja historiallisesta kontekstistaan. Lapsuudet vaihtelevat ja on olemassa erilaisia lapsuuksia. Lapsuuden tutkimista ei voi eikä saa irrottaa yhteiskunnasta, josta käsin se voidaan yksin ymmärtää. Lasten kulttuurit ovat tutkimisen arvoisia riippumatta siitä, mitä aikuiset niissä näkevät tai miten he pyrkivät niitä ohjaamaan. Etnografiset menetelmät ovat käyttökelpoisia lapsuuden tutkimisessa. Niitä käyttämällä on mahdollista saada paremmin esiin lasten oma ääni, kulttuuri ja tieto. Prout ja James korostavat lasten toimijuutta. Lapset ovat aktiivisia toimijoita siinä missä aikuisetkin eivätkä yksinomaan toiminnan kohteita. Lasten osallistuminen tulisikin mahdollistaa kaikilla yhteiskuntaelämän alueilla eli mm. kulttuurin ja politiikan piirissä, ei ainoastaan rajatuilla alueilla kuten perheessä, koulussa ja päiväkodissa. Lasten lapsuuksia ja niiden yhteiskunnallisia raameja ja ehtoja tulisi tutkia lapsilähtöisesti ja tietoa pitäisi hakea lapsilta itseltään. On kuitenkin otettava huomioon, että tiede ja tutkimus eivät ole neutraaleja lapsuuden kuvaajia ja kommentoijia vaan nekin rekonstruoivat yhteiskunnallista lapsuutta. (Prout & James, 1990 8-9.) Kun lapsuus nähdään yhteiskunnallisena ilmiönä, sitä ei enää pidetäkään yksilöllisenä vaan yhteiskunnan rakenteellisena osana. Uuden näkökulman mukaan lapsuus on pysyvä ja säilyy vaikka lapset kasvavat ja ”vaihtuvat”. Lapset ovat yhteiskunnassa aktiivisia toimijoita. He antavat merkittävän osansa yhteiskunnan elämään ja toimintaan. (Alanen & Bardy 1990, 9-11, 87.)

Lapsuuden uuden eli kehittyvän paradigman myötä lapsista, lapsuudesta ja lapsitutkimuksesta on alettu ajatella uudella tavalla. Nyt lasta pidetään aktiivisena, sosiaalisena ja järkevänä toimijana, joka on kyvykkäämpi, aloitteellisempi ja itseohjautuvampi oman arkielämänsä ja sosiaalisten suhteidensa järjestelyssä kuin aikaisemmin kuviteltiin. Tutkimuksen kohteeksi on nyt otettu lapsen ja lapsuuden määrittäminen ja paikantaminen. Olennaista on, että lapsi pyritään määrittelemään positiivisesti; lasten toimintoja (kieli, leikki, vuorovaikutus) tarkastellaan lasten sosiaalisen elämän rakennusaineina tässä ja nyt eikä ainoastaan lapsen kehitysvaiheen tai -tason symbolisina osoittimina. (Strandell 1992, 19-20, 22.)

Yhteiskuntatieteissä lapsi on ollut lähes näkymätön. Alasen (1992, 1) mukaan sosiologinen tutkimus on ollut välinpitämätöntä ja jopa syrjivää lasta kohtaan. Mikäli lapset ovat tutkimuksissa näyttäytyneet, heidät on kiinnitetty sosialisointiin ja perheen tiedonintresseihin. Aiempaa lapsitutkimusta onkin leimannut aikuiskeskeisyys. Kun lapsista on tehty tutkimuksia, informanteina on käytetty esimerkiksi lasten parissa työskenteleviä aikuisia tai lasten vanhempia. Suuri osa siitä, mitä lapsista on sanottu, ei oikeastaan kerrokaan lapsista ja lapsuudesta vaan pikemminkin aikuisista. (Strandell 1992, 19.)

Ymmärtääksemme lapsuutta, on välttämätöntä tutkia lasten omaa tietoa: heidän ymmärrystään siitä, mitä on olla lapsi. Äänen antaminen lapsille merkitsee enemmän kuin heidän puheensa tallentamista. Tällä tavalla heihin kiinnitetään huomiota ja heidät otetaan osaksi sosiologista diskurssia. (Mayall 1999, 21; Mayall 1996, 12.)

Aiemmin ajateltiin, että lapset eivät ole kiinnostavia informantteja ja on suorastaan naiivia käyttää heitä tiedonlähteinä. Tätä perusteltiin sillä, että lapset ovat tiedollisesti epäpäteviä, heillä ei ole kokemusta ymmärtää ja toistaa mitä he näkevät ja kokevat ja toisaalta heillä on taipumusta sekoittaa tosi ja kuvitelma. Suurin osa näistä väittämistä koskee kuitenkin myös aikuisia. Sitä paitsi jos lapset ymmärtävät asioita eri tavalla kuin aikuiset, on se jo itsestään kiinnostavaa. Lapsilla kiistämättä on ominaisuuksia joita aikuisilla ei ole. Käsitteet näistä ominaisuuksista eivät saa vaikuttaa tapaan jolla lapsia lähestytään sosiaalitieteilijöinä. (Mayall 1996, 13; Solberg 1996, 63.)

Tuoreimmalle sosiologiselle ja antropologiselle uudelle lapsitutkimukselle on ollut tyypillistä liittää tiettyjä ominaispiirteitä lapsiin ja lapsuuteen. Lapsuutta ei enää pidetä vain esiasteena aikuisuuteen: lapset ovat itsessään merkittävä sosiaaliryhmä. Tällä sosiaaliryhmällä on omat valta- ja voimasuhteensa muihin sosiaaliryhmiin nähden ja oma ymmärrys lapsuudesta. Lapset ovat sosiaalisia toimijoita. Heihin vaikutetaan mutta vastaavasti myös he toimivat vaikuttajina. Lasten, vanhempien ja valtion välinen poliittinen jännite ilmenee lasten oppimisessa ja kokemuksissa. (Mayall 1999, 12.)

Nämä ominaispiirteet ovat olleet lähtökohtana ajankohtaisille kysymyksille lapsitutkimuksessa. Tutkimuksissa on pyritty mm. selvittämään mikä on lasten osuus sosialisatioprosessissa, mikä on luonteenomaista lapsen ja aikuisen väliselle vuorovaikutussuhteelle ja millainen kokemus lapsuus on. (Mayall 1999, 12.) Kiinnostuksen kohteeksi on otettu myös tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutus. Aikuisen tutkijan ja tutkittavan lapsen välisen suhteen erityisluonne voi valaista aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta yleensä ja selventää miten lapsuus ja ikä ovat rakentuneet yhteiskunnassa. (Solberg 1996, 53.)

Psykologian tieteenala on lapsia tutkiessaan käyttänyt tutkimusmetodina useimmiten mittaamista, havainnointia ja testejä. Uuden lapsitutkimuksen myötä yhteiskuntatieteissä jalansijaan ovat saaneet yhä enemmän mm. haastattelut, osallistuva havainnointi ja kirjoitelmat. Koska uuden lapsitutkimuksen lähtökohtana ovat lasten omat kokemukset, tieto ja näkemykset, on tämä

edellyttänyt myös uusien tutkimustapojen kehittelyä. Yksi tapa on tehdä tutkimusta lapsen kanssa yhdessä. (Mayall 1999, 14.)

Uusi lapsitutkimus ei voi eikä sen tulekaan suoraan vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Tutkimus saattaa kuitenkin tuottaa tietoa, joka muuttaa käsityksiämme lapsista ja siitä millaista aikaa lapsuuden tulisi olla. Nämä asennemuutokset voivat tulevaisuudessa johtaa myös konkreettisiin muutoksiin yhteiskunnassa ja politiikassa. (Mayall 1999, 22.)

6. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1. Tutkimusongelma ja teema-alueet

Kuten edellä jo todettiin, ruumiillinen kuritus on ollut vähän tutkittu aihe eikä siinä juurikaan ole käytetty hyväksi lapsinäkökulmaa. **Tutkimuksessani pyrin selvittämään, mitä tämän päivän lapset ruumiillisesta kurituksesta ajattelevat.** Koska aihe oli arkaluontoinen, lähestyin sitä yleisellä tasolla. Halusin tietää, mitkä ovat lasten käsitykset siitä, kuka saa kurittaa ja ketä, mitä lapset erilaisista fyysisistä rangaistuskeinoista ajattelevat, millaisia keinoja lapsilla oli puolustautua ruumiillista kuritusta vastaan ja millaisia sääntöjä he itse asettaisivat itselleen aikuisina kasvattajina ja kurittajina. Lisäksi olin kiinnostunut lasten henkilökohtaisista kokemuksista. Siis siitä, oliko heitä itseään kuritettu, missä tilanteissa ja millä tavalla ja millaisia ajatuksia kurittaminen oli herättänyt. Kartoittaakseni lasten näkemyksiä ruumiillisesta kurituksesta, jaoin aiheen neljään teema-alueeseen.

Ensimmäinen haastattelun teema-alueista koski aikuisten ja lasten välisiä suhteita. Tähän liittyivät kysymykset aikuisena ja lapsena olemisen eroista ja aikuisuudesta ja lapsuudesta yleensä. Tämän teema-alueen kautta halusin erityisesti selvittää, ottavatko lapset tässä yhteydessä itse puheeksi aikuisten vallankäytön ja yhteenotot aikuisten kanssa. Teema-alue perustui siihen oletukseen, että aikuisen ja lapsen välinen asymmetrinen valtasuhde osaltaan olisi syynä ruumiilliseen kuritukseen.

Toinen teema-alueista lähestyi tutkimusaihetta aikuisten ja lasten erimielisyyksien kautta. Pyysin ensin lapsia kertomaan, milloin he viimeksi ovat riidelleet vanhempiensa kanssa ja mitä riita koski. Säännöistä ja niiden rikkomisesta syntyi paljon puhetta ja se oli selkeästi kiinnostavin aihepiiri. Varsinkin muita lapsia koskevista säännöistä syntyi paljon puhetta.

Totteleminen oli haastattelun kolmas teema-alue. Tartuin aiheeseen selvittämällä ensin, ketä lasten täytyy totella. Halusin myös tietää mitä silloin tapahtuu kun lapset eivät tottele aikuisia. Sekä tottelemattomuuteen että sääntöjen rikkomiseen liittyneiden kysymysten uskoin tuovan konkreettisesti esiin niitä tilanteita, joissa vanhemmat käyttävät fyysisiä rangaistuskeinoja.

Viimeinen teema oli kurittaminen, joka oli teemoista laajin. Sen kautta pyrin selvittämään lasten käsityksiä kurittamisesta ja sen oikeutuksesta. Kyselin myös lasten suojaus- ja puolustuskeinoja ja henkilökohtaisia kokemuksia kurittamisesta.

6.2. Tutkimusaineiston kerääminen

Keräsin tutkimusaineiston toukokuussa 1998. Etukäteen olin suunnitellut etsiväni tutkimuksen kohderyhmän koulusta. Koulujen lukuvuosi alkoi kuitenkin olla jo loppuillaan. Uskoin sekä opettajien että oppilaiden olevan väsyneitä ja haluttomia tutustumaan ulkopuoliseen tutkijaan tai kiinnostumaan hänen tutkimuksestaan. Tämän vuoksi päädyinkin hakemaan haastateltavani oman harrastukseni piiristä. Olen ollut vuosikausia mukana partiotoiminnassa ja toiminut ohjaajana eri-ikäisten lasten ryhmissä. Viime vuosina olen ottanut osaa yhteisiin retkiin ja tapahtumiin vain satunnaisesti. Partio harrastuksena on kuitenkin tuttu ja tunsin Huhtasuon asuma-alueen partio-ohjaajat entuudestaan hyvin.

Aloin koota kohderyhmää ottamalla ensin yhteyttä Huhtasuon asuma-alueen partio-ohjaajiin. Jo etukäteen olin varma, että heidän kauttaan löytäisin helposti tutkimukseni kohderyhmään kuuluvat lapset. Kävin ohjaajien yhteisessä kokouksessa kertomassa tutkimukseni tarkoituksesta ja selvitin samalla lapsiryhmien ikärakennetta ja sukupuolijakaumaa. Sopivia ryhmiä löytyi viisi. Koska ryhmissä ei ollut riittävästi 10-vuotiaita, päätin pyytää haastateltavakseni kolmas- ja neljäsluokkalaisia. Haastateltavat olivat 9-11 -vuotiaita. Kävin kaikissa viidessä ryhmässä pyytämässä halukkaita haastateltaviksi eikä lapsia juuri tarvinnut houkutella – innokkaita oli paljon. Sovimme samalla myös haastattelun ajankohdasta. Ryhmiin kuului myös joitakin toisluokkalaisia, jotka olisivat halunneet tulla haastatelluiksi. Koska vapaaehtoisia oli muutenkin, rajasin ainakin lasten mielestä epäoikeudenmukaisesti kaikki toisluokkalaiset haastattelujen ulkopuolelle.

Haastatteluun halukkaille annoin lupalaput kotiin vanhemmille vietäväksi. Lapussa selvitin tutkimusaiheistani suurpiirteisesti ja tiedustelin vanhempien suostumusta haastatteluun. Kerroin

olevani kiinnostunut aikuisten ja lasten välisistä suhteista ja lasten kasvatuskäsityksistä. Ruumiillista kuritusta en maininnut koska arvelin, että vanhemmat eivät tuolloin olisi suhtautuneet myönteisesti haastatteluun. Vanhempien piti allekirjoittaa lupalappu ja lapsen toimittaa se minulle ennen haastattelun alkua. Hankin suostumuksen haastatteluun siis kolmelta eri taholta: partio-ohjaajalta, lapselta ja vanhemmilta.

On tyypillistä, että lapsitutkimuksessa tutkija joutuu pyytämään suostumuksen tutkimukseen monelta eri taholta ja joskus jopa useaan kertaan tutkimuksen aikana. Tällä tavalla välillisesti vaikutetaan myös lasten omaan ääneen ja tutkimustuloksiin. (Mayall 1996, 13-14.) Tämä menettelytapa on lisäksi vastoin sitä ajatusta, että lapsi osaa tehdä päätöksiä ja toimia itsenäisesti. Itse en voinut edes kuvitella ohittavani vanhempia tässä asiassa, etenkin koska kyseessä oli aihe jota pidetään hyvin yksityisenä, perheen sisäisenä asiana. En halunnut saada perääni vihaisia puhelinsoittoja enkä aiheuttaa lapsille hankaluuksia. Toisaalta pidin lupalappua eräänlaisena muodollisuutena. Oli mielestäni kohteliasta kertoa vanhemmille tutkimusaiheesta ja heidän lapsensa osallistumisesta haastatteluun. Uskon myös vanhempien suhtautuneen asiaan samoin. Yksikään vanhemmista ei ottanut minuun yhteyttä ennen eikä jälkeen haastattelujen. Kyse lieneekin siitä, että tämän tyyppisten asioiden kohdalla vanhemmat haluavat olla perillä siitä mitä lapsi tekee mutta antavat lapsen tehdä itsenäisiä päätöksiä ja ratkaisuja.

Haastattelut tehtiin seuraavalla viikolla ennen partioillan alkamista, partioillan jälkeen tai sen aikana, miten kullekin lapselle sopi parhaiten. Haastattelupaikkana oli kerhotila Huhtasuon seurakuntatalolla. Vaikka olinkin kirjoittanut lupalappuun muistiin sovitun haastattelun ajankohdan, loppujen lopuksi kuusi haastatteluun lupautunutta unohti saapua paikalle tai heille oli tullut jokin este. Muutamat lapsista olivat myös unohtaneet lupalapun kotiin. Heidän kotiinsa soitin ja varmistin luvan mutta heistäkin vain osan vanhemmat olivat kotona. Näin alun perin varsin suuri joukko haastateltavia kutistui kymmenen hengen kohdejoukoksi. Haastattelin seitsemää tyttöä ja kolmea poikaa. Olisin itse voinut siirtää haastatteluja seuraavaankin viikkoon mutta tuolloin partiolaisten toimintakausi oli jo päättynyt, eivätkä lapset olleet enää kovin halukkaita tulemaan haastateltavaksi. Unohdukset olisikin voinut välttää helposti siten, että olisin soittanut heille vielä haastattelua edeltävänä päivänä varmistaakseni heidän saapumisensa paikalle.

6.3. Haastattelutilanne

Annoin lapsille mahdollisuuden päättää itse, haluavatko he osallistua haastatteluun yksin vai ystävän seurassa. Tilanteessa, jossa on paikalla useita haastateltavia, on etuna että henkilöt voivat olla toistensa muistin virkistäjiä ja avata aiheeseen uusia näkökulmia. Oletin haastattelutilanteen vaikuttavan myös haastateltavien puhetapaan. Kun paikalla olisi kaksi lasta haastattelu ei tapahtuisi aikuisen ehdoilla samassa määrin kuin yhtä lasta haastateltaessa ja puhe todennäköisesti olisi epämuodollisempaa. Uskoin haastattelutilanteen muotoutuvan kaikin puolin rennommaksi ja vapautuneemmaksi mikäli paikalla olisi ystävä. Luonnollisesti tiedostin myös tällaisen haastattelun riskit. Tiesin, että ryhmäpaine voisi vaikuttaa haastateltavien mielipiteisiin ja niiden esille tuomiseen. (Grönfors 1982, 109; Mäkelä 1990, 50.) Koska tutkimusaiheeni oli arkaluontoinen, painotin sitä, että haastatteluun parina osallistuvien tuli olla hyviä ystäviä. Neljä lasta tuli haastatteluun yksin ja lisäksi haastattelin kolmea paria. Haastattelujen antiin tai kulkuun ei kuitenkaan näkyvästi vaikuttanut se, oliko haastateltavia ollut läsnä yksi vai kaksi. Lapsen luonteella näytti olevan merkitystä haastattelun onnistumisen kannalta; ulospäinsuuntautuneista ja suulaammista lapsista sai enemmän irti. Haastatteluissa, joihin osallistui kaksi lasta, varsinaisesta aiheesta tuli helpommin eksytyä ja lapset saattoivat yllyttää toisiaan pelleilyyn.

Haastattelut kestivät keskimäärin puolituntia. Lyhyin haastatteluista kesti 20 minuuttia ja pisin tunnin. Nauhoitin kaikki haastattelut ja heti välittömästi jokaisen jälkeen tein muistiinpanot tilanteeseen vaikuttaneista tekijöistä eli ilmapiiristä, lasten sanattomasta käyttäytymisestä haastattelun aikana jne. Litteroin kaikki haastattelut jälkeensä. Ainoastaan täysin asiaankuulumattomat keskustelunaiheet jätin litteroinnin ulkopuolelle.

Haastattelupaikkana kirkon ryhmätila oli hyvä. Se oli sekä minulle että lapsille tuttu ja turvallinen paikka. Lasten partio-ohjaajat olivat alle parikymppisiä nuoria eikä muita aikuisia ollut lähimaillakaan. Tila ei ollut väritynyt erityisesti lasten tai aikuisten tilaksi – ei ainakaan omasta mielestäni - joten se oli tavallaan puolueetonta maaperää. Uskon, että haastattelutila vähensi osaltaan sitä tunnetta, että minä haastattelijana hallitsin tilannetta. Vaikka tila muuten oli rauhallinen, sinne kantautuivat muiden lasten äänet kun nämä olivat lähdössä kotiin tai tulivat partioiltaan. Varsinkin lähtevien lasten äänet saivat toiset lapsista levottomiksi, heillekin tuli kiire lähteä.

Lapset näyttivät tuntevan olonsa tärkeäksi osallistuessaan haastatteluun. Kuulin kuinka lapset pihalla kehuivat toisilleen menevänsä haastatteluun. Joitakin lapsista oli aikaisemminkin haastateltu mutta haastattelun tarkoitus oli ollut toinen kuin omani. Heiltä oli mm. kysytty sanojen presidentti ja arvovaltainen sanaselityksiä. Nämä lapset kenties odottivat minulta samantyyppisiä kysymyksiä vaikka olinkin koko ajan tähdentänyt olevani kiinnostunut muista asioista. Nauhurin käyttö haastattelutilanteessa jännitti lähes kaikkia lapsia aluksi. Vaikka kerroinkin, että ainoastaan minä tulen jälkeenpäin kuuntelemaan nauhoja, monet lapsista halusivat kenties pelleilläkseen lähettää terveisiä tutuille ja sukulaisille nauhurin välityksellä. Nauhurin käyttö unohtui nopeasti haastattelun edetessä.

6.4. Haastattelun kulku

Aloitin haastattelun kyselemällä lasten taustatietoja. Lapset kertoivat itsestään ja perheestään. Kyselin hiukan tarkemmin heidän harrastuksistaan ja yhteistä juttua syntyi yleensä partiotoiminnasta. Lapsista olikin hauska kuulla, että olin toiminut ohjaajana heidän omilla ohjaajillaan ja millaisia kömmähdyksiä näille oli sattunut. Keskustelimme myös tutuista leiripaikoista ja partiokämpistä. Uskon, että nämä yhteiset asiat tekivät lähestymisen lapsiin helpommaksi.

Haastattelun edetessä siirryin yleisten mielipiteiden kartoittamisesta yksityiskohtaisiin kysymyksiin, jotka koskivat lasten omia kokemuksia kurittamisesta. Alun perin tutkimusaihetta hahmotellessani, henkilökohtaisista kurittamiskokemuksista kysyminen suoraan lapsilta tuntui liian uskaliaalta. Jo varhaisessa vaiheessa tiedostin, että tulisin kenties aiheuttamaan haastateltavilleni pahaa mieltä kysymällä liian kipeistä asioista. Luotin kuitenkin siihen, että osaisin aistia haastattelutilanteessa, mitä on sopiva kysyä ilman että aiheuttaisin ahdistusta. Varsinaisessa haastattelussa kysymien ei tuntunut vaikealta. Kysymykseni saattoivat hämmästyttää mutta niihin vastattiin joko vuolaasti tai vähäsanaisesti. Kukaan haastateltavistani ei ahdistunut kysymyksistä. Ei edes se lapsi, jota oli lyöty. Uskonkin, että lapset hämmästyivät koska kyseessä oli aihe, josta ei yleensä keskustella eikä etenkaan vierailta aikuisilla ole tapana kysyä tällaisia asioita suoraan lapsilta.

Ensimmäinen haastatteluista onnistui yli odotusten. Olin sen jälkeen hyvin innostunut ja kiittelin loistavia haastattelutaitojani: kuinka näppärästi olinkaan saanut haastateltavani avautumaan ja kertomaan rehellisesti siitä, mitä kodin seinien sisäpuolella tapahtuu ja minkä lapset yleensä

lojaaleina vanhempiaan kohtaan salaavat. Olin varma, että saisin muutkin haastateltavistani kertomaan yhtä avoimesti kodin kurinpidosta ja että railakkaat kurinpidolliset toimenpiteet olisivat yhtä yleisiä muissakin kodeissa. Näin ei kuitenkaan käynyt. Putosin hyvin pian takaisin maan pinnalle ja totesin haastattelun onnistumisen johtuneen pääasiassa reippaasta haastateltavastani. Toisen haastattelun aikana olinkin hukassa kun vastauksia ei tullutkaan yhtä vaivattomasti eivätkä ne olleet niin monisanaisia ja yllätyksellisiä. Kun ensimmäinen haastattelu sujui kuin leikki, tuntui toinen täydeltä työltä.

Nimenomaan kysymykset kurista ja rangaistuksista saivat lähes kaikki lapset hämmästyneiksi. Minuun luotiin yllättyneitä katseita ja kysymyksiin saatettiin vastata aluksi varovasti ja epäröiden. Oli kuin haastateltavat olisivat pohtineet mielessään, mitä ihmettä ajan takaa näillä kysymyksillä. Haastattelujen aikana oli selvästi aistittavissa, että tiettyjen asioiden tiedetään olevan epäsoivia eikä niistä ole ollut tapana puhua. Ehkä tässä oli osin kyse nimenomaan siitä, että lasten lojaliteettia vanhempia kohtaan on vaikea purkaa.

Yksi haastatteluista muistutti lähinnä omaa yksinpuheluani. Kolmasluokkalaisten Iiron piti alun perin tulla haastatteluun kaverin kanssa mutta kaveri olikin lähtenyt luokkaretkelle. Iiron äiti saattoi pojan haastatteluun ja lähti saman tien pois. Iiro oli hyvin vähäpuheinen eikä vaivautunut toisinaan vastaamaan lainkaan. Erehdyin tarjoamaan Iirolle keksiä ennen haastattelun alkua ja keksipussi jäi joksikin aikaa pöydälle ennen kuin tajusin napata sen pois. Iiro kiehnäsi penkillä ja katseli seinää ja lattiaa haukotellen toistuvasti. Hän ei missään vaiheessa kiinnostunut aiheesta tai innostunut puhumaan. Harvasanaisten kommenttien ja toistuvien ”en tiedä” –vastausten tarkoituksena oli ilmeisesti lopettaa haastattelu lyhyeen (Siegert 1986, 362; Lallukka 1993, 47). Vaikka varmistin ennen haastattelun alkua, että Iiro halusi osallistua siihen yksinkin, haastattelu ei selvästi kiinnostanut häntä. Mikäli äiti ei olisi saattanut Iiroa haastattelupaikalle, hän tuskin olisi vaivautunut tulemaan. Arvailujen varaan jää myös, millaiseksi haastattelu olisi muotoutunut jos Iiron ystävä olisi päässyt paikalle. Olisiko hän ollut yhtä vaitelias vai innostunut puhumaan.

6.5. Menetelmä

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, joka on luonteeltaan puolistrukturoitu menetelmä. Puolistrukturoidussa menetelmässä jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon mutta ei kaikkia. Teemahaastattelussa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee

tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Olin pohtinut haastattelun teema-alueet valmiiksi etukäteen. Haastattelun kulun perusteella valitsin kysymysten tarkan muodon ja lopullisen järjestyksen. Teemahaastattelu on hyvin joustava tutkimusmenetelmä. Vastausten ja kysymysten tarkentamisen lisäksi teemahaastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden tuoda esiin sellaisia merkityksellisiä pitämiään seikkoja, joita haastattelija ei etukäteen osaa ennakoida. Myös se seikka, että tutkin ilmiötä, josta haastateltavat eivät oletettavasti olleet tottuneet keskustelemaan päivittäin, puolsi teemahaastattelun valitsemista tutkimusmenetelmäksi. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35-36; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.)

Sosiaalitieteilijöillä näyttää olevan erilaisia käsityksiä siitä, miten lapsiin tulisi suhtautua haastateltavina. Voiko lapsia haastatella kuten aikuisia? Liittyykö lasten haastatteluun erilaisia ongelmia kuin aikuisten haastatteluun? Olipa kyseessä millainen haastattelu tahansa, sitä koskevat tietyt peruslähtökohdat. Haastattelijan on saavutettava haastateltavan luottamus, vältettävä vastausten ohjailemista ja väärinkäsitysten syntymistä puolin ja toisin.

Jo esittäessäni haastattelupyyntöjä, muutamat lapsista ilmaistuaan ensin innokkuutensa osallistua, empivät suostua haastateltaviksi koska epäilivät omaa kykyään selviytyä haastattelusta. ”Osaankohan mä vastata niihin kysymyksiin?!” oli lasten kommentti. Kiinnitinkin erityisesti huomiota siihen, että painotin olevani kiinnostunut lasten mielipiteistä, ajatuksista ja toiminnasta. Kysymyksiin ei ollut olemassa oikeita tai väriä vastauksia eikä kyse ollut koetilanteesta - kaikki vastaukset olivat hyviä ja kelpasivat. Toisaalta ujustelu ja omien kykyjen kyseenalaistaminen ei koske ainoastaan lapsia vaan on yleistä myös aikuisille haastateltaville. Myös heille on korostettava, että haastattelijaa kiinnostavat mielipiteet ja näkemykset.

Kysymyksiä pohtiessani pyrin tekemään niistä mahdollisimman ymmärrettäviä. Haastatelllessani lapsia käytin yleiskieltä ja vältin ammattisanastoa. Käyttämällä esimerkkejä ja esittämällä saman kysymyksen eri muodossa varmistin kysymysten ymmärrettävyyden. Näitä keinoja käyttäen kysymykset myös konkretisoituivat ja selkiintyivät. (Lallukka 1993, 47-48; Hirsjärvi & Hurme 2000, 130.) Tässä yhteydessä on kuitenkin todettava, että haastattelutilanteessa on aina huomioitava kysymysten ja aiheen ymmärrettävyys. Lapset eivät ole poikkeus, aikuisten kohdalla on toimittava samoin.

Haastattelu on ennen kaikkea aikuisille ominainen tapa. Lisäksi haastattelutilannetta leimaa aina valtasuhde, jossa valta useimmiten on haastattelijan käsissä. Vallankäyttö ilmenee mm. siten, että

haastattelija määrää puheenaiheen ja voi puuttua haastattelun kulkuun. Tämä koskee sekä lasten että aikuisten haastatteluja. Lasten haastattelemiseen liittyy tämän lisäksi aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde, joka on arkisen vuorovaikutuksen muovaamaa. Aikuiset ohjaavat, rajoittavat, neuvovat, käskyvät ja arvioivat lapsia kotona, koulussa, harrastuksissa jne. Haastattelutilanteessa vuorovaikutus voikin helposti muodostua koulumaiseksi: haastattelija on kuin opettaja joka hylkää ja vahvistaa vastaukset. Vaikka aikuisten auktoriteetti yleisesti ottaen vaikuttaa lapsiin, lähtökohtana tulisi olla kaikkien ryhmien yhdenvertaisuus haastattelijan kanssa. (Siegert 1986, 366; Yow 1994, 110; Solberg 1996, 63; Hirsjärvi & Hurme 2000, 128.)

Useimmiten sosiaalitieteilijät painottavat ikään liittyvien ominaisuuksien huomioimisen tärkeyttä: lapsiin tulisi suhtautua eri tavalla kuin aikuisiin. Jo edellä on esitetty, että käsitteiden käytössä tulee olla tarkka. Haastattelijan ei pidä olettaa että lapsi tuntee käsitteitä. Käsitteet on selvitettävä lapselle tarpeen mukaan. Haastattelijan tulisi olla kiinnostunut siitä mitä lapsi sanoo vaikka puhe rönsyilisikin. Tutkijan roolissa pitäytyminen on tärkeää samoin kuin painostuksen välttäminen. Koska lapsen muisti on hyvä, tulee haastattelijan muistaa mitä lapsi on kertonut ja mitä häneltä on jo kysytty. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 131.)

On oikeastaan mielenkiintoista pohtia miksi halutaan painottaa erityisesti näitä edellä mainittuja seikkoja kun kyse on lapsihaastateltavista. Eikö kaikki tämä koske myös aikuisia? Tuleehan haastattelijan olla kiinnostunut myös kaikesta minkä aikuinen haastateltavakin sanoo ja muistaa mitä he jo edellä ovat kertoneet ja mitä heiltä on kysytty. Eikö haastattelija olisi epäpätevä jos hän missä tahansa tilanteessa unohtaisi roolinsa, alkaisi painostaa haastateltavaansa tai ei hyväksyisi tämän vastauksia? Tilanteessa, jossa aikuinen haastattelee lasta, on kuitenkin kaksinkertainen vaara ryhtyä ohjailemaan lasta. Olemme sisäistäneet sukupolvien välisen valtasuhteen niin ytimiä myöten, että ainoastaan valtasuhteen jatkuva tiedostaminen voi auttaa haastattelijaa pitäytymään tutkijan roolissaan.

Kaikki sosiaalitieteilijät eivät kuitenkaan jaa sitä käsitystä, että ikään liittyviä ominaisuuksia tulisi korostaa. On esitetty, että tietty iän huomioimatta jättäminen voi olla tutkimustapa, jonka avulla tutkija pyrkii eroon aiemmista ikään liittyvistä olettamuksista. Iän huomioimatta jättäminen samoin kuin yhdenvertainen suhtautumistapa haastateltavaan lapseen vaativat tutkijalta ponnisteluja. Haastattelutilanteessa aikuinen helposti ottaa äidin tai opettajan roolin sosiaalitieteilijän roolin asemasta. Kun haastattelijana on aikuinen ja haastateltavana lapsi, suurin haaste koskee kuitenkin niitä syvään juurtuneita olettamuksia, joiden mukaan oltuaan kerran itsekin lapsi, aikuinen tietää

millaisia lapset ovat ja millaista on lapsuus. Koska olemme sisäistäneet niin vahvasti aikuisen roolin, on meidän vaikea ottaa etäisyyttä aikuisten tapaan käsitteellistää lapset ja lapsuus ja tuottaa niille merkityksiä. (Thorne 1993, 12; Solberg 1996, 53-54, 60, 62.) Waksler (1991, 67) on pohtinut aikuisuutta suhteessa lapsiin ja lapsuustutkimukseen näin:

“Adults and children have separate versions of childhood. Adulthood is a perspective, a way of being in the world, that embodies a particular stance towards children, a stance that allows adults to deal with children in everyday life but that limits sociological understanding.”

Vaikka olin omasta mielestäni valmistautunut kohtuullisen hyvin haastatteluihin lukemalla metodikirjallisuutta, tutkimalla muiden tekemiä lapsilähtöisiä tutkimuksia sekä keskustelemalla sukulaislasten kanssa aiheesta, haastattelemisen ei ollut helppoa. En tosin ollut sitä missään vaiheessa olettanutkaan. Yllätyin kuitenkin siitä, miten joitakin lapsia oli vaikea saada avautumaan ja että jouduin käyttämään kaikki keinot saadakseni heiltä laajempia vastauksia. Vaikka kaikki olivat olleet halukkaita haastatteluun, heitä ei juurikaan ollut kiinnostanut haastattelun aihepiiri. Ilmeisesti tärkeintä oli ollut haastatteluun pääseminen. Haastattelutilanne vaati myös melkoista tarkkaavaisuutta. Siitä huolimatta huomasin monen haastattelun jälkeen unohtaneeni ottaa esille jonkin tietyn aiheen. Litteroidessani nauhoja, totesin myös, että en ollut tajunnut tarttua johonkin haastateltavani huomautukseen tai kommenttiin niin kuin olisi pitänyt. Tämä saattoi osaltaan johtua siitä, että haastattelut tehtiin nopeassa tahdissa.

7. TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluihin osallistui siis seitsemän tyttöä ja kolme poikaa. Kaikilla haastattelemillani lapsilla oli sisaruksia, tosin yhden lapsen veli ei asunut samassa kodissa hänen kanssa. Lapsista kolme asui yhden huoltajan perheessä. Yksi haastatteleman lapsen äiti oli haastatteluhetkellä työtön, toinen äitiyslomalla. Muut vanhemmat olivat työelämässä.

Kaikki lapset asuivat Huhtasuon alueella ja kävivät Huhtasuon tai Pupuhuhdan ala-astetta. Huhtasuo sijaitsee noin neljän kilometrin päässä Jyväskylän kaupungin keskustasta. Se on rakennettu pääosin 1970-luvulla mutta rakentaminen on jatkunut 1980- ja 1990-luvuilla. Huhtasuohon kuuluu useita asutusalueita. Erityisesti Pupuhuhdalla on ollut kyseenalainen maine

siellä esiintyvien sosiaalisten ongelmien vuoksi. Pupuhuhdassa työttömyysprosentti on ollut korkea, toimeentulotuen saajien suhteellinen määrä asukasluukuun verrattuna on ollut suuri ja lastensuojelutapauksia on ollut runsaasti. Vaikka Huhtasuon on vaikea päästä eroon kehnosta imagostaan se ei kuitenkaan liene enää niin ongelmallinen asuma-alue kuin ennen. En myöskään usko, että asuma-alueella oli ratkaisevaa vaikutusta siihen millaiseksi tutkimusaineisto muodostui.

Koska tutkimuksen kohdejoukko oli niin pieni, ei esimerkiksi sukupuolten välisiä vertailuja ole voinut tehdä. Poikien haastatteluihin liittyi kuitenkin sellainen erityinen piirre, että he innostuivat pelleilemään. Poikien puhe saattoi olla välillä hyvinkin liioittelevaa ja mielikuvituksen värittämää.

7.1. Mielikuvat aikuisuudesta ja lapsuudesta

Tutkimusta suunnitellessani ja pohtiessani, alkuoletukseni oli, että ruumiillinen kuritus on osa lasten arkipäivää edelleenkin. Näin siitäkin huolimatta, että meillä on laki joka kieltää ruumiillisen kurituksen ja että tieto lapsen kehityksestä on jatkuvasti lisääntynyt. Halusin ennen kaikkea tietää, miten merkittävänä lapset kokevat fyysiset rangaistukset ja missä määrin ne leimaavat lapsuutta. Keskustellessamme lasten kanssa lapsuuden myönteisistä ja kielteisistä puolista, pyrin selvittämään, ottavatko lapset itse puheeksi aikuisten määräysvallan ja ruumiillisen kurituksen. Yleisvaikutelmani oli sama kuin Kirsi Lallukan (2000, 171) omassa tutkimuksessaan tekemä havainto: lapset pitivät aikuisuuden huonoina puolina lapsuuden hyviä puolia ja päinvastoin.

Yleisimmin esiin tullut seikka, joka erotti aikuisuuden ja lapsuuden toisistaan, oli työ. Pohtiessaan aikuisuutta, lapset puhuivat erityisesti aikuisten velvollisuudesta tehdä työtä. Työ vei suuren osan vanhempien ajasta. Työ oli raskasta ja siihen liittyi vaikeita asioita. Työ rajoitti aikuisten elämää niin ettei muuhun oikeastaan ollut voimia eikä aikaakaan. Työ oli lasten mielestä ehdottomasti negatiivisin seikka aikuisuudessa.

”On vaan töitä, ei voi tehdä mitään.”

”Aikuiset ei pysty enää harjotteleen kun töitä.”

Myönteistä aikuisuudessa oli muun muassa työstä saatu palkka, lupa ajaa autoa ja mahdollisuus päättää omista asioista. Aikuisilla oli lupa toimia itsenäisesti ja liikkua vapaasti välittämättä aikarajoituksista.

”Kun ne saa olla niin kauan ulkona mutta meillä on aika.”

”No saa ajokortin ja sitten... saa päättää kaikennäköistä.”

Lapsuus näyttäytyi haastattelemilleni lapsille paljon myönteisempänä ajanjaksona kuin aikuisuus. Lapsilla oli lupa leikkiä, kokeilla ja harjoitella. Koulunkäynnistä huolimatta lasten arki oli vapaampaa kuin aikuisten. Lapsilla oli enemmän mahdollisuuksia valittavanaan ja he olivat vapaita vastuusta. Haastateltavat kokivat saavansa käydä koulua, koulutyö ei ollut heille pakko tai velvollisuus. Vastauksiin saattoi tietenkin vaikuttaa se, että koulujen lukuvuosi oli loppuillaan ja kesäloma alkamassa. Läksyjä ei enää annettu, illat olivat valoisia ja pihalla leikittiin niin myöhään kuin mahdollista. Haastattelujen ajoittuminen esimerkiksi lokakuuhun olisi saattanut vaikuttaa vastauksiin toisella tavalla: koulutyökin on joskus väsyttävää ja totista puurtamista, eikä vapaa-ajan vietto mahdollisuuksia ole kuin rajatusti.

”Lapsilla on enemmän vapaa-aikaa.”

”Lapset saa mennä päiväkotiin ja kouluun ja harjoitella.”

Lapsuuden huonoja puolia olivat haastateltavieni mielestä säännöt: erityisesti pukeutumiseen, nukkumaanmeno- ja kotiintuloaikoihin liittyvät säännöt. Aikuisten määräysvalta tuotiin esille tässä yhteydessä. Sen sijaan yksikään lapsi ei maininnut fyysisiä rangaistuksia lapsuuden huonona puolena. Yhtä lasta lukuun ottamatta kaikki olivat sitä mieltä, että lapsena oli parempi olla kuin aikuisena. Toisaalta monet lapsista totesivat, että koska aikuisuus oli kokematta, siitä oli vaikea esittää arvioita.

”Ei saa kattoo illalla myöhään kun Michael Jordan pelaa.”

”Pitää laittaa just se takki päälle minkä äiti määrää.”

7.2. Säännöt

Yhtä lasta lukuun ottamatta lapsilla oli joustavat säännöt kotona. Sääntöjä oli toki paljon ja ne koskivat muun muassa peseytymistä, läksyjen lukua, kotiintuloaikoja ja kotitöitä. Säännöissä oli kuitenkin lasten kertoman mukaan yllättävänkin paljon neuvotteluvaraa. Kotiintuloajat saatettiin sopia esimerkiksi joka päivä erikseen, televisio-ohjelmien katselu sallittiin tavallista myöhemminkin jos siihen oli jokin erityinen syy, kotitöitä oli lupa jättää tekemättä jos perustelut

olivat riittävät ja viikkorahan käyttö oli lasten omassa harkinnassa vaikka vanhemmat neuvoja antoivatkin. Vain yhden lapsen perheessä säännöt olivat selvästi tiukemmat. Hänellä oli paljon kotitöitä hoidettavanaan ja nuorempien sisarusten valvomisesta suuri vastuu. Nukkumaanmeno- ja kotiintuloajat olivat erityisen tarkat ja läksyt piti tehdä joka päivä tiettyyn ajankohtaan mennessä. Tämä lapsi protestoi sääntöjä vastaan ja joutui siitä myös hankaluuksiin. Perheen tilanteeseen vaikutti ilmeisesti osaltaan vanhempien avioero, josta haastatteluhetkellä oli kulunut vasta vuosi. Jäätyään kolmen lapsen yksinhuoltajaksi perheen äidin on ollut ehkä pakkokin jakaa kotitöitä ja vastuuta pienemmistä lapsista haastateltavani kanssa. Haastattelussa oli aistittavissa perheen sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen ja tämän prosessin keskeneräisyys.

Kaikki lapset kokivat, että kodin säännöt olivat vanhempien sanelemia. Useimmat säännöt olivat ymmärrettäviä ja perusteltuja ja lapset hyväksyivät ne sellaisenaan. Moniin sääntöihin lapset olisivat itse kuitenkin halunneet vaikuttaa. Esimerkiksi viikonloppuna olisi ollut hausempi valvoa myöhempään ja televisio-ohjelmat olisi joku halunnut itse valita vapaammin.

Nimenomaan pukeutumiseen lapset olisivat itse halunneet vaikuttaa enemmän. Pukeutumisesta syntyi usein riitoja ja erimielisyyksiä lasten ja vanhempien välille. Lapset olisivat halunneet enemmän päätösvaltaa pukeutumiseen liittyvien asioiden kanssa. He uskoivat itse tietävänsä paremmin kuin vanhemmat – tai ainakin yhtä hyvin – kuinka eri tilanteissa tuli pukeutua. Asiat, joista pukeutumisen yhteydessä yleensä kinasteltiin, koskivat yleensä yksityiskohtia ja molemmat osapuolet olivat haluttomia joustamaan tai neuvottelemaan. Lapset ratkaisivatkin usein nämä tilanteet antamalla vanhemmille näennäisesti periksi mutta toimimalla kuitenkin oman mielensä mukaan.

”Muistat sä millon tuli viimeks riitaa äidin tai isän kanssa?”

Janne: ”No silloin kun mun piti laittaa lahkeet saappaitten sisään.”

”No et sä olis halunnut laittaa?”

Janne: ”No en!”

”Mikset?”

Janne: ”No siks vaan. Pikkulätäköitä siellä ulkona vaan, varmaan yhdessä korttelissa yks.”

”Tottelit sä?”

Janne: ”No piti pistää. Mut heti kun mä menin rappusista ulos mä menin nurkan taakse ja laitoin lahkeet siihen saappaitten päälle.”

”Onko sulla pukeutumiseen liittyviä sääntöjä?”

Tiina: ”No yleensä äiti sanoo että pue kunnolla päitsi että silloin mä en taas pue jos mä saan yksin lähtee kotoo. Mut jos se on kotona niin mä yleensä otan alle sellaset housut jotka mä haluan laittaa ja sitten otan koulussa pois ne päällimmäiset.”

Yleensä vanhemmat itse määrittivät säännöt ja itsevaltaisesti keksivät mitä sääntöjen rikkomisesta seurasi. Lapsilla ei juurikaan ollut mahdollisuutta vaikuttaa rangaistuksen muotoon. Poikkeuksena oli lapsi, joka sai ehdottaa millainen kurinpitomenetelmä tottelemattomuudesta tai sääntöjen rikkomisesta seurasi. Vaikuttikin siltä, että tämä lapsi oli miettinyt erityisen paljon tekojen syitä ja seurauksia. Hänen mielestään paras ja tehokkain rangaistus oli laittaa lapsi itse kantamaan vastuu huonosta käytöksestään tai tottelemattomuudestaan. Jos lapsi tuhri kirjaston kirjan, oli opettavaisempaa laittaa hänet soittamaan kirjastoon tai käymään siellä ja sopimaan mahdollisesta korvauksesta kuin tukistaa häntä. Tai jos lapsi oli kiusannut toista lasta, oli oikeudenmukaisempaa vaatia pahantekijää pyytämään anteeksi kiusatulta kuin kaivaa koivuniemenherra esiin.

7.3. Totteleminen

Totteleminen on keskeinen osa lapsuutta. Aikuiset eivät ainoastaan odota, että lapset tottelevat heitä. Lisäksi he odottavat, että lapset haluavat totella aikuisia. Vaatimus tottelemisesta perustuu pitkälti siihen, että lapset ovat monin tavoin riippuvaisia vanhemmistaan ja vanhemmat ovat vastuussa lapsistaan. Tottelemisvelvollisuus on osa tämän päivän lapsuutta vaikka se verhottaisiinkin puheessa ”lapsen eduksi” ja sitä yritettäisiin naamioida muuksi. Aikuiset ovat tottuneet ajattelemaan, että lasten tehtävä on totella ja aikuisten tehtävä käskä. (Hood-Williams 1990, 155, 163.)

Opettajien totteleminen oli haastattelimilleni lapsille itsestäänselvyys. Yhtä lailla kuin fyysiset rangaistukset eivät kuuluneet koulumaailmaan, opettajan totteleminen ehdottomasti kuului. Koska koulussa tottelemattomuudesta oli seurauksena pahimmassa tapauksessa jälki-istuntoa tai rehtorin puhuttelu, oli oman itsen kannalta järkevintä totella opettajaa.

Mieluiten lapset tottelivat isovanhempiaan. Isovanhempien kanssa ei yleensä syntynyt erimielisyyksiä. Heitä tavattiin harvoin, heidän kanssaan puuhailtiin mukavia asioita ja heistä pidettiin. Ennen kaikkea isovanhemmat pitivät lapsista. Molemmilla osapuolilla oli siis halu

miellyttää toinen toistaan. Silloin harvoin kun isovanhemmat jotain pyysivät tai käskivät, heitä toteltiin.

Eräs haastateltavistani halusi totella vain itseään mutta useimmiten joutui taipumaan ja toimimaan aikuisten tahdon mukaan. Tottelemattomuus johti siihen, että hän istui joka viikko jälki-istunnossa ja oli jatkuvasti törmäyskurssilla äitinsä kanssa.

Yksi lapsi kertoi tottelevansa helpoimmin isää koska tämän säännöt olivat järkevimpä. Toisaalta kaksi lapsista kertoi, että isät antoivat helpommin periksi kuin äidit ja tämän vuoksi heidän kanssaan ei riitoja juuri syntynyt. Yksi lapsista totteli yhtä helposti molempia vanhempiaan. Äitien tottelemista lapset uhmasivat eniten ja heidän kanssaan erimielisyyksiä ja riitoja syntyi useimmin.

”Meijän isän kanssa tulee riitoja tosi harvoin. Sillä ei mee hermo niin helposti mutta jos mä väkätän niin kauan että menee, mä joudun omaan huoneeseen. Äitin kanssa tulee enemmän (riitoja). Sitä on kivempi ärsyttää. Ja se väkättää pienemmistä asioista.”

Yleisesti ottaen lapset olivat sitä mieltä, että heidän tuli totella vanhempiaan. Tämä käsitys perustui siihen, että aikuiset olivat iältään vanhempia ja tiesivät asioista enemmän. Aikuisten tehtävänä on kontrolloida lapsia: ilman heitä lapset voivat tehdä mitä tahansa hulluja asioita. Useimmat lapset kuitenkin myös kyseenalaistivat aikuisten tottelemisen. Aikuisia piti totella mutta toisaalta aikuisten vaatimusten, sääntöjen ja määräysten tuli olla kohtuullisia ja oikeudenmukaisia. Lasten mielestä aikuisia ei tarvinnut totella jos nämä esimerkiksi vaativat liian vaikeita asioita lapsilta, puuttuivat lasten kaverivalintoihin tai halusivat kuulla lasten salaisuuksia.

”Pitääkö lasten totella aikuisia?”

Ronja: ”No joo, lapsethan tekis muuten mitä ne haluis. Mutta jos lapsella on joku salaisuus eikä halua kertoa, niin silloin ei.”

Vaikka totteleminen tällä tavoin kyseenalaistettiin, lapset yleensä protestoinnin jälkeen tekivät vanhempien tahdon mukaan. Lapsilla oli myös keinonsa antaa vanhemmille vaikutelma siitä, että heitä toteltiin mutta tehdä asiat kuitenkin oman mielen mukaan (vrt. pukeutumiseen liittyvät säännöt.)

Tottelemattomuudesta ja sääntöjen rikkomisesta oli yleensä seurauksena moitteita, nalkuttamista ja huutoa. Pääasiassa vanhemmat pyrkivät selvittämään tilanteet muuten kuin käyttäen fyysisiä rangaistuksia mutta ruumiillista kuritustakin saatettiin käyttää.

"Mitä sitten tapahtuu jos et tottele äitiä?"

Anna: "Saa arestia tai sitten menee karkkipäivä, ei saa karkkia."

"Millon viimeks sait rangaistuksen?"

Anna: "No siitä imuroimisesta."

"Millasen rangaistuksen saitte (siskon kanssa)?"

Anna: "Meidän äiti ei antanu kattoo telkkaria sinä iltana mutta sitten se anto periks ja me saatiin kattoo Melrose Place."

Ronja: "Kun mä olin pieni niin mä en saanu mennä semmoselle joelle jossa oli kova virta. Muuten otettiin niskavilloista kiinni."

7.4. Ruumiillinen kuritus

7.4.1. Lasten kokemukset kurituksesta

Kaikkia haastattemiani lapsia oli ruumiillisesti kuritettu. Jokaista oli tukistettu ja viisi lapsista oli saanut piiskaa. Yksi lapsista kertoi, että häntä oli lyöty kerran. Pääasiassa fyysiset rangaistukset kuuluivat aikaan jolloin lapset olivat olleet pienempiä. Kuusi lasta ilmoitti ettei ruumiillista ojentamista ollut tapahtunut pitkiin aikoihin, jopa vuosiin.

"Onko sua tukistettu?"

Marja: "No kyllä äiti sillon pienempänä kun mä en totellut melkein mitään mutta ei se varmaan oo melkein kolmeen vuoteen."

Neljä lasta kertoi, että vanhemmat edelleen saattoivat rangaista heitä fyysisesti. Kukaan lapsista ei ollut kohdannut vakavaa väkivaltaa eikä saanut kovaa selkäsaunaa. Vihaista tyrkkimistä, tönimistä tai ravistelua ei ollut esiintynyt. Jonkinlaista tuuppimista lapset olivat kokeneet mutta lasten mielestä se oli liittynyt esimerkiksi kiireeseen tai ahtaaseen tilaan. Tuuppiminen ei ollut myöskään ollut vihamielistä tai aggressiivista vaan pikemminkin vahingossa tapahtunutta törmäilyä.

Muiden lasten ruumiillista kuritusta lapset olivat nähneet kotonaan kun sisaruksia oli rangaistu. Kaksi haastateltavaa kertoi nähneensä televisiossa kuinka lasta oli lyöty. Aivan vieraiden lasten kuritusta oli nähnyt vain kaksi lasta. Yksi lapsi kertoi olleensa paikalla kaupassa kun vieras nainen oli lyönyt lastaan. Toinen kertoi nähneensä kun naapuri oli antanut lapselleen selkäsaunan. Tämä kertoo osaltaan siitä, miten perheen sisäinen asia lasten ruumiillinen kuritus on. Julkisilla paikoilla fyysisiä rangaistuksia vältetään antamasta.

Yleensä lasten ja vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa vanhemmat tyytyivät korottamaan ääntään. Vanhemmat käyttivät myös uhkailua, oveluutta ja lahjomista yrittäessään saada lapset tottelemaan. Yleisiä rangaistuskeinoja olivat erilaiset etuuksien poistamiset. Tottelemattomuudesta tai epätoivotusta käyttäytymisestä saattoi seurata viikkorahan vähentäminen, arestia (ei ulos koulupäivän jälkeen, ei kavereita kotiin leikkimään), television katselemisen rajoittaminen tai sen kieltäminen kokonaan tai nukkumaanmenon aikaistaminen.

Kaikki lapset eivät muistaneet missä tilanteessa vanhemmat olivat päätyneet käyttämään ruumiillista kuritusta. Muistamattomuus on kiinnostava seikka koska se voi kertoa monista asioista. Se voi toki johtua siitä, ettei lapsi todellakaan muista tapahtunutta varsinkin jos siitä on kulunut aikaa. Toisaalta se voi olla osoitus ruumiillisen kurituksen arkaluontoisuudesta. Lapset ovat lojaaleja vanhempiaan kohtaan ja ruumiillista kuritusta pidetään perheen sisäisenä asiana. Väittämällä ettei muista tapahtunutta, lapsi voi välttää aiheen käsittelyn. Muistamattomuuden syyt voivat olla myös niissä häpeän ja nöyryytyksen tunteissa, joita ruumiillinen kuritus on aiheuttanut. Kipeää asiaa ei ole haluttu jakaa vieraan aikuisen kanssa. Koska vanhemmat käyttävät ruumiillista kuritusta myös tuskastuessaan ja hermostuessaan lapseen on mahdollista, että kurituksen syy on jäänyt lapselle epäselväksi: tukkapöllyä tuli mutta miksiöhän?

Kaksi lasta muisti tarkasti kuinka he olivat käyttäytyneet tottelemattomasti ja joutuneet suorastaan hengenvaaraan ja tämän vuoksi saaneet piiskaa.

”Mä kiipesin mejän mökillä katolle kun mä halusin nähä sinne savupiippuun. No sitten sanottiin että ei enää koskaan saa mennä sinne ja tuli piiskaa.”

Tutkimustuloksia kirjatessani totesin, että piiskaamiseen liittyviä yksityiskohtia jäi paljon avoimeksi. Selvittämättä jäi esimerkiksi millä välineellä oli piiskattu. Siis oliko piiskattu risulla vai remmillä vai läimäytetty kädellä. Tai oliko piiska odottamassa näkyvillä jossakin tiettyssä paikassa

ikään kuin ”muistuttamassa” ja ”varoittamassa”. Kiinnostavaa olisi ollut tietää, kuka piiskan toi paikalle: oliko se tottelemattoman lapsen vai aikuisen tehtävä.

Lapsista kolme muisteli fyysisen rangaistuksen olleen seurausta sisarusten välisestä yhteenotosta. Sinänsä on kiinnostavaa vaikkakin kyseenalaista, että lasten keskinäisiä riitoja vanhemmat ratkaisevat voimankäytöllä. Kasvatuksen ja kehityspsykologian näkökulmasta on erityisen ristiriitaista, että lapsi joka on lyönyt tai repinyt sisarustaan, saa tästä syystä vanhemmilta piiskaa tai tukkapölyä. Tällöinhän vanhemmat nimenomaan vahvistavat lapsessa sitä uskoa, että väkivalta on ratkaisukeino ristiriitatilanteessa ja että väkivaltaan on sopivaa vastata väkivallalla. Lasten puheesta ilmeni myös se, että vanhempien oma kiukku löysi joskus purkautumistiensä lapsessa. Ruumiillinen kuritus ei siis aina ollut selitettävissä kasvatuksella tai lapsen edulla.

”Sillon kun isi asu vielä kotona niin se sano mulle vaikka että haista paska niin mä sanoin sille että haista ite. Niin siitä se sitten tukisti mua ja mä aloin huutaan ihan hulluna.”

Huolimatta siitä, miten aikuiset pyrkivät oikeuttamaan ruumiillisen kurituksen kasvatuksen kautta, on aikuisen kärsimättömyys ja kyvyttömyys hallita omia kiukun ja raivon tunteita toisinaan syynä ruumiilliseen kuritukseen. Kun aikuinen menettää itsekontrollinsa on väärin puhua ”kasvatuksesta”. Kuitenkin vain tämä yksi lapsi otti itse esiin tämän näkökulman. Hän oli havainnut, ettei ruumiillinen kuritus ole välttämättä muuta kuin aikuisen kiukunpurkaus. Ainoastaan hän uskalsi myöntää sen itselleen ja minulle. Ihmisen peruslogiikkaan kuuluu puolustella ikäviä kokemuksia jollakin ulkopuolisella seikalla. Tämä on meille tyypillinen selvitysmiskeino. Antaessaan ruumiilliselle kuritukselle jonkin merkityksen, lapset pystyvät luottamaan siihen, että vanhemmat rakastavat heitä eivätkä kipu ja kärsimykset ole olleet turhia. (Sariola 1990, 110.)

Ruumiilliset rangaistukset tuntuivat kaikista lapsista kurjilta koska ne yksinkertaisesti tekivät kipeää. Lapset kertoivat, että tukistaminen oli aiheuttanut pahaa mieltä tai että se oli ollut noloa. Yksi lapsi kertoi, että fyysinen rangaistus sai joskus aikaan ”kiukkuisia” ajatuksia. Ruumiillinen kuritus oli tuottanut siis uhmaa ja häpeää. Uhmaa haastatteleman lapsi oli tuntenut nimenomaan silloin kun rangaistus oli tuntunut epäoikeudenmukaiselta. Häpeän tunteet olivat selitettävissä osaltaan sillä, että kurituksella oli ollut silminnäkijöitä. Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen on nöyryyttävää kuitenkin vaikka sille ei olisikaan todistajia. Tästä ovat osoituksena esimerkiksi naisten kokemukset perheväkivallasta tai rikosten uhrien kokemukset.

Kasvatuksen nimissä rangaistukset koettiin kuitenkin jollakin tapaa pakollisina ja hyväksyttävänä. Vanhemmilla oli oikeus kurittaa lapsia koska sillä keinoin vanhemmat osoittivat lapsille mikä on väärää ja mikä oikeaa käyttäytymistä. Perustellessaan näin vanhempien oikeutta ruumiilliseen kuritukseen, lasten puhe kuulosti aivan aikuisten puheen toistolta. Puhe oli ikään kuin ulkoa opittua, ei itse mietittyä. Mielestäni aikuisten puheen toisto liittyi juuri siihen seikkaan, joka jo edellä tuli esille: tarpeeseen tehdä aikuisen tekoja ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi. Myöntäessään että vanhemmilla on oikeus kurittaa lapsia ruumiillisesti, lapset vakuuttelivat itselleen että vanhemmat kipua aiheuttaessaankin välittävät heistä ja haluavat heidän parastaan.

”Mitä mieltä olit siitä että saitte piiskaa?”

Anna: ”Että me saatiin opetus että me ei toista kertaa sitä tehdä.”

Vaikka fyysiset rangaistukset periaatteessa hyväksyttiin, monet lapsista korostivat, että asiat oli pyrittävä ratkaisemaan puhumalla. Fyysisten rangaistusten kohtuullisuutta pidettiin tärkeänä. Lapsista ei tuntunut oikeudenmukaiselta, että pienestä rikkomuksesta seurasi iso rangaistus tai päinvastoin. Epäreilulta tuntui myös jos vahingosta rangaistiin samalla volyymilla kuin tahallisesta tottelemattomuudesta. Rangaistuksen piti olla suhteessa tehtyyn töppäykseen. Esimerkiksi piiskaamista saattoi pitää oikeana rangaistuskeinona jos sitä edelsi katolle kiipeäminen. Kaikki lapset korostivat sitä, ettei ruumiillisen rangaistuksen tarkoituksena saanut olla kivun tuottaminen. Tukistaa sai mutta vain ”pienesti” ja ”varovasti”. Luunapitkin olivat sallittuja koska niiden aiheuttama kipu oli vaatimatonta.

Samansuuntaisia havaintoja teki Sariola tutkimuksessaan. Nuorten oli mahdollista käsittää kuritus kasvatukseksi ja uskoa vanhempien välittämiseen ja rakkauteen niin kauan kuin kuritus pysyi tavanomaisissa rajoissa. Tukistaminen oli helpommin ymmärrettävissä kasvattavana kurituksena kuin potkiminen. Tukistaminen tuntui kohtuullisemmalta ja lisäksi vastasi melko yleisesti hyväksytyjä normeja. (Sariola 1990, 110.)

Sariolan tutkimuksen mukaan ruumiillinen kuritus oli yhtä yleistä äitien ja isien keskuudessa (Sariola 1990,). Haastattelemillani lapsilla oli enemmän kokemuksia äitien fyysisistä rangaistuksista. Kaikkien haastattelemieni lasten äidit olivat tukistaneet tai piiskanneet heitä. Isät olivat rankaisseet fyysisesti neljää lasta.

Keinoja välttää fyysinen rangaistus oli vähän. Kaksi lapsista ilmoitti, että rangaistukset tuli vain ottaa vastaan. Puolustautuminen fyysisin keinoin oli kaikkien mielestä mahdotonta. Vanhempien fyysinen ylivoimaisuus lapsiin nähden oli itsestään selvä asia, joten lasten oli turha yrittää puolustautua nyrkein. Lapset eivät lyö aikuisia ja kyse on ennen kaikkea siitä, että lapset tietävät paikkansa yhteiskunnassa (Saunders & Goddard 1999, 10.)

Useimmat lapset ehdottivat pakenemista tai piiloutumista puolustuskeinoksi. Yleensä sekin kuitenkin vain siirsi rangaistusta eteenpäin. Karkaamalla lapsi saattoi jopa pahentaa tilannettaan sillä lapsen etsiminen ja jahtaaminen ehkä suututtivat aikuista entisestään.

”Mitäs lapsi voi tehdä jos äiti tai isä aikoo tukistaa?”

Tiina: ”No vaikka väistää tai lähteä karkuun. Niinkun mä kerran lähin mun iskää eikä iskä saanu mua kiinni. Mä lähin juoksemaan talon ympäri ja isä juoksi perässä mutta ei saanu mua kiinni. Sitten mä juoksin kotiin ja menin sänkyyn peiton alle ja yritin olla niin että se ei näkis mutta kyllä se sitten näki ja tukisti mua.”

Yrittäessään välttää fyysistä rangaistusta, lapset käyttivät myös puhetta puolustuskeinonaan. Lapset pyysivät anteeksi käytöstään tai vetosivat vanhempiin etteivät nämä satuttaisi.

7.4.2. Ruumiillista kuritusta koskevat ”säännöt”

Yleisesti ottaen lapset sallivat vanhemmille ruumiillisen kurituksen rangaistuskeinona. **Kaikki lapset olivat sitä mieltä, että vanhemmilla oli tietyissä tilanteissa oikeus kurittaa lapsia ruumiillisesti.** Tätä oikeutta perusteltiin perhesuhteilla: vanhemmat olivat ”omaisia” ja ”lähiomaisia”. Vanhemmilla sisaruksilla – kuten ei nuoremmillakaan – ollut oikeutta ruumiilliseen ojentamiseen. Sisarukset eivät saaneet käyttää fyysisiä rangaistuskeinoja vaikka olivatkin lähiomaisia. Haastattelemieni lasten mielestä rankaisijan tuli olla ”ylempiarvoinen” heihin nähden eikä pelkkä ikä ollut riittävä peruste tämän arvon saavuttamiseksi. Näin lapset ilmaisivat sen seikan, että sukupolvien välisissä suhteissa lapset olivat alemmassa asemassa vanhempiin nähden mutta samassa asemassa sisarusten kanssa (Aapola 1992, 94).

”Mistä johtuu, että äiti saa antaa luunapin mutta ope ei?”

Kaisu: ”Siks kun se on niin tuttu.”

Sari: ”Se on lähiomainen.”

Kaisu: "Eikä mikään sellanen että oot vaan pari vuotta tuntemu sen. Äidin on tuntemu koko elinikänsä."

Sari: "Äiti on tuttu niin pitkältä ajalta."

"Saakos Kaisu sun isosisko antaa sulle luunapin?"

Sari (huudahtaen): "Ei!"

"No missäs se raja kulkee?"

Kaisu: "No kato äiti on vähän arvokkaampikin."

Sari: "Niin ja sisko on niiiiiin ärsyttävä että mä uskallan tapella sen kanssa mutta äidin en."

Isovanhemmilla oli näennäinen oikeus kurittaa lapsia ruumiillisesti. Tosiasiassa kukaan isovanhemmista ei kuitenkaan ollut koskaan käyttänyt fyysisiä rangaistuskeinoja haastattelemiini lapsiin. Lapset pitivät myös epätodennäköisenä, että sellaista koskaan tulisi tapahtumaankaan. Isovanhempien oikeus kuritukseen olikin perusteltavissa paitsi sillä, että asetelma sukupolvien välisissä suhteissa oli sama kuin lasten ja vanhempien myös sillä, että se ajatuksena jo oli mahdoton. Kurituksen salliminen isovanhemmille olikin eräänlainen luottamuksen ja rakkauden osoitus heille.

Opettajilla ja perheen muilla ulkopuolisilla aikuisilla ei ollut lupa ruumiillisesti kurittaa lapsia. Lasten mielestä kuritus ei kuulunut kouluun. Opettajan tehtävänä oli opettaa ja toisaalta hänellä oli muita rangaistuskeinoja käytössään. Lisäksi opettaja oli vieras.

"Opettajan ei kuulu tukistaa, sen kuuluu opettaa. Yleensä se vaan huutaa hulluna jos tekee jotain mitä ei sais. Tukistaminen on väärin eikä se kuulu kouluun."

Vaikka kaikki lapset sallivat vanhemmille oikeuden käyttää fyysisiä rangaistuskeinoja, jokaisella lapsella oli oma käsityksensä siitä, millaiset rangaistuskeinot olivat hyväksyttävissä. Lyömiseen ja tönimiseen kaikki lapset suhtautuivat kielteisesti. Kenelläkään ei heidän mielestään ollut missään tilanteessa lupa tönä tai lyödä lapsia. Lapset perustelivat kantaansa siten, että lyödessä tai tönissä saattoi sattua vahinkoja koska aikuiset olivat kooltaan isompia ja voimakkaampia. Potkiminen tuntui kerrassaan käsittämättömältä rangaistuskeinolta. Suhtautuminen piiskaamiseen oli selvimmin yhteydessä omassa perheessä käytettyihin rangaistusmenetelmiin. Ne, joita oli piiskattu, pitivät sitä tietyin rajoituksen sallittuna kurinpitomenetelmänä. Piiskaaminen ei esimerkiksi saanut olla rajua. Piiskaamisen tarkoituksena oli saada lapsi ymmärtämään, että hän oli tehnyt väärin eikä voisi toistaa käytöstään. Lapset, joita ei oltu piiskattu, eivät hyväksyneet piiskaamista. Seitsemän lasta oli

sitä mieltä, että tukistaminen oli sallittua vanhemmille. Kaksi lasta, jotka hyväksyivät kyllä piiskaamisen rangaistuskeinona, pitivät tukistamista kuitenkin väkivaltaisena toimintatapana.

"No mitä mieltä olette siitä, saako vanhemmat tukistaa lasta?"

Timo ja Janne (yhteen ääneen karjaisten): "No ei!"

Janne: "Se tuntuu niin inhottavalta että tietääks ne sitä ite."

Timo: "Se on väkivaltaa."

H: "No saakos vanhemmat ravistaa tai tönäistä lasta?"

Janne: "Ei."

Timo: "Sekin on jo aika liikaa."

"Entäs lyödä?"

Timo: "Ei."

Janne: "No se on jo aikamoista väkivaltaa."

"Entäs piiskata?"

Timo: "No pienempänä ehkä."

"Ai pientä lasta?"

Timo: "No niin ehkä kuus tai viisvuotiasta että oppis tavoille."

Janne: "Pikkuisen sais vähän piiskata."

Timo: "Että ei tulis mikskään rentuks isona."

Janne: "Ei mikskään arpiperseeks."

"Saakos antaa luunapin?"

Janne: "Kyllä sen saa antaa. Ei se niin kovaa..."

Timo: "No mä en oikeen tykkää luunapeista kun ei meillä anneta."

Poikien puheesta voisi päätellä, että piiskaamiset oli helpompi hyväksyä koska niitä annettiin harvemmin, niiden tarkoitus oli perusteltu paremmin lapsille eivätkä ne ehkä olleet tuottaneet juurikaan kipua. Tukistamiset ovat taas mahdollisesti olleet useammin kiukunpuskassa annettuja, äkkinäisiä ja odottamattomia, joten ne on koettu kielteisempinä kuin piiskaaminen.

Luunapin rangaistuskeinona hyväksyi yhdeksän lasta. Eräs lapsista ei hyväksynyt luunappeja koska hänen perheessään sellaisia ei annettu. Vastaavasti yksi lapsista hyväksyi ainoastaan luunapit fyysisenä rangaistuskeinona. Muut ruumiillisen ojentamisen muodot olivat hänestä kiellettyjä.

Tutkimuksissa on todettu, että mitä vähemmän ihminen itse on kokenut aggressioita sitä haluttomampi hän on käyttämään fyysisiä rangaistuskeinoja (mm. Sariola 1990, 67). Tässä tutkimuksessa kohdejoukko oli niin pieni, ettei tämänkaltaisia vertailuja voida tehdä.

Tulevaisuudessa kaksi lasta ei missään tapauksessa aikonut itse käyttää ruumiillista kuritusta omiin lapsiinsa. Yksi lapsista piti epätodennäköisenä, että rankaisisi lapsiaan ruumiillisesti – hän aikoi kaikin keinoin välttää sitä. Loput lapsista saattoivat kuvitella tietyissä tilanteissa käyttävänsä myös fyysisiä rangaistuskeinoja. Kaikki piiskatut lapset pitivät mahdollisena että itsekin piiskaisivat omia lapsiaan. Ruumiillinen kuritus ei kuitenkaan ollut ensimmäinen vaihtoehto rangaistuskeinoja punnittaessa. Lapset suosivat torumista ja huutamista, arestia ja viikkorahan vähentämistä. Erityisesti lapset painottivat iän merkitystä rangaistuskeinoa valittaessa. Vaikka ikä vaikutti rangaistukseen, se ei toiminut kaikkien kohdalla samalla tavalla. Esiintyi kahdenlaista suhtautumista. Osa lapsista oli sitä mieltä, ettei pieniä lapsia voinut ruumiillisesti kurittaa. Pienet lapset eivät heidän mielestään ymmärtäneet vielä riittävästi ja tarvitsivat pikemminkin hoivaa ja huolenpitoa kuin kuritusta. Toinen osa lapsista taas kannatti fyysistä ojentamista nimenomaan pienten lasten kohdalla. Heidän mielestään puheesta ei ollut pienten lasten kanssa hyötyä, tukistaminen ja piiskaaminen tehosivat paremmin. Myönteisesti pienten lasten kuritukseen suhtautuneiden lasten näkemysten taustalla on kenties ollut pyrkimys tuoda esille lasten keskinäistä ikähierarkisuutta. Ilmoittaessaan, että pieniä lapsia oli sopivaa rangaista fyysisesti, he toivat esille itsensä (=isoja) ja pienten välisen eron.

Keskityin tässä työssäni tutkimaan ainoastaan ruumiillista kuritusta. Lapset eivät juurikaan ottaneet muita väkivallan muotoja esiin. Monissa kodeissa huudettiin ja nalkutettiin paljon mutta se kuului lasten mielestä ikään kuin asiaan. Muutamat lapset kertoivat itsekin huutavansa tai ”väkättävänsä” vanhemmilleen. Yhden lapsen kotona oli sovittu, että riideltäessä saa huutaa ja vaikka kiroillakin mieluummin kuin käyttää väkivaltaa. Tämä koski lasten ja aikuisten välisiä kahnauksia mutta myös sisarusten välisiä välienselvittelyjä. Yksi lapsi kertoi, että suutuspäissään äiti saattoi heitellä esineitä. Muita kodissa ilmenneitä symbolisen aggression ilmauksia eli murjottamista, mykkäkoulua, haukkumista ja väkivallalla uhkailua ei kukaan lapsista ottanut itse puheeksi. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö lasten perheissä näitä henkisen väkivallan muotoja esiintyisi. Niitä ei vain nostettu esiin tässä tutkimuksessa koska kiinnostuksen kohteena oli nimenomaan ruumiillinen kuritus.

7. POHDINTA

Tuloksiltaan tutkimukseni oli varsin niukka. Niukkuus on selitettävissä ainakin aiheen arkaluontoisuudella. Ruumiillista kuritusta pidetään tänä päivänä keskeisesti perheen sisäisenä asiana. Se rajautuu hyvin tarkasti kodin seinien sisäpuolelle. Tässä mielessä ruumiillinen kuritus on näkymätön ja peiteltävä ilmiö. Kun vieras aikuinen alkaa kysellä lapselta näinkin intiimiin aiheeseen liittyviä seikkoja, on selvää ettei puhe solju valtoimenaan.

Toinen tutkimustulosten niukkuutta selittävä syy liittyy mielestäni lapsuustutkimuksen metodologiaan. Uusi lapsitutkimus on varsin tuore tieteenala. Tapoja tutkia lapsuutta ja lapsia vasta kehitellään, etsitään ja hahmotellaan. Lasten kanssa tehtävä tutkimus on ollut yksi kehittämistyön muoto. Lapsuustutkimukseen liittyy lisäksi aina 'toiseus'. Ensinnäkin tutkimusasetelmassa jossa aikuinen tutkii lasta, on aina läsnä sukupolvivalta. Lapsi on tässä asetelmassa väistämättä heikommassa asemassa. Aikuistutkijan ja lapsen maailman välillä on lisäksi kulttuurinen kuilu, jonka ylittäminen ei ole ongelmaton. Vaikka tutkija on ollut kerran lapsi itsekin, se ei vielä takaa että hän ymmärtäisi mitään lasten elämästä. Eikä lapsen käyttäminen informanttina takaa automaattisesti lapsinäkökulmaa. Aikuisella on taipumus tuottaa tieteellistä tietoa aikuisen näkökulmasta ja teoreettisista viitekehyksistä käsin. (Strandell 1992, 23-24; Lallukka 2000, 76-77; Ritala-Koskinen 2001, 76-77, 204.)

Tutkimuksessani en päässyt edellä mainituista syistä riittävän lähelle lapsia ja lasten maailmaa, että olisin voinut tuottaa tämän enempää tietoa lasten ruumiillisesta kurituksesta. Pääpiirteissään tutkimus kuitenkin antoi vastauksen tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksesta selvisi, että lapsilla oli kokemuksia fyysisistä rangaistuksista ja että ne olivat herättäneet kielteisiä tunteita. Ruumiillinen kurittaminen liittyi tottelemattomuuteen, sääntöjen rikkomiseen ja epätoivottuun käyttäytymiseen mutta myös aikuisen itsekontrollin pettämiseen. Lasten keinot puolustautua ruumiillista kuritusta vastaan olivat lähes olemattomat.

Vaikka tutkimus ei tuonut esiin varsinaisesti mitään uutta, se silti herätti ajatuksia. Hämmentävää oli esimerkiksi se, että kaikkia haastattelemiani lapsia oli kuritettu ruumiillisesti. Koska en pyrkinytkään selvittämään kuinka usein ruumiillista kuritusta esiintyi tai oli esiintynyt, jäi arvailujen varaan kuinka toistuvia fyysiset rangaistukset olivat. On mahdollista, että muutamia lapsia oli tukistettu kerran tai pari heidän elämänsä aikana, mikä tosin ei tee kurituksesta yhtään sen

hyväksyttävämpää. Muutaman lapsen puheesta kävi selvästi ilmi, että ruumiilliset rangaistukset olivat heidän kodeissaan usein toistuvia kasvatusten menetelmiä.

Haastattelemi lapset olivat syntyneet 1980-luvun lopussa, jolloin ruumiillisen kurituksen kieltävä laki oli jo jonkin aikaa ollut olemassa. Olisikin ollut luultavaa, että joukossa olisi ollut edes yksi lapsi, jota fyysiset rangaistukset eivät olisi koskeneet. Toisaalta lasten vanhemmat olivat ikäpolvea, jonka omassa lapsuudessa ruumiillinen kuritus ei ole ollut korostetusti kielteinen seikka vaan todennäköisesti perinteinen kasvatusten menetelmä. Näiltä vanhemmilta vaatii aikaa ja kasvatuskäytäntöjen tietoista pohtimista, että he hyväksyvät ja sisäistävät sen seikan, että fyysiset rangaistukset ovat tarpeettomia ja vältettävissä.

Tutkimuksen toinen kiinnostava tulos oli, että se toi esille kuinka lapset ikään kuin ”hyväksyvät” ruumiilliset rangaistukset mutta edellyttävät niiltä tiettyjä ”pelisääntöjä”. Vain vanhemmilla ja isovanhemmilla oli oikeus antaa fyysisiä rangaistuksia. Fyysisten rangaistusten tuli olla oikeudenmukaisia ja kohtuullisia ja lisäksi niiden tuli palvella jotain tehtävää (kasvatus, oppinen).

Sinänsä on kiinnostavaa, että lasten elämänpiirin kaikista läheisimmillä ihmisillä oli lasten mielestä oikeus kurittaa heitä. Vanhempienhan pitäisi olla lapsen rakkaimmat ja turvallisimmat ihmissuhteet, joten miksi he saivat satuttaa? Kun lapset ilmaisivat ”hyväksyvänsä” vanhempien ruumiilliset rangaistukset, ei mielestäni ollut kyse siitä, että lapset antoivat vanhemmille luvan kurittaa heitä. Oman käsitykseni mukaan lasten suhtautumistapa johtui osaltaan sukupolvien välisestä valtasuhteesta. Aikuiset katsovat, että heillä on tietyt oikeudet lapsiin nähden ja lapset toimivat kuten valtasuhde edellyttää: sopeutuvat vanhempien valta-asemaan. Ennen kaikkea ruumiillisen kurituksen ”hyväksyminen” lienee kuitenkin suojautumismekanismi lapsille. Tämä on tullut jo useaan otteeseen esille tässä tutkimuksessa. Lasten on raskasta todeta, että omat vanhemmat ovat toimineet väärin heitä kohtaan. Suojellakseen itseään ja vanhempiaan lapset puolustavat ruumiillista kuritusta ja pitävät sitä osana kasvatusta. Tätä seikkaa tukee Sariolan (1990, 110) tutkimustulos, jonka mukaan kuritetut pitivät ruumiillista kuritusta hyväksyttävämpänä ja sen seurauksia myönteisempinä kuin ei-kuritetut.

Lasten fyysisen koskemattomuuden suhteen tilanne Suomessa on edistyksellisempi kuin monessa muussa maassa, onhan meillä laki joka kieltää lasten ruumiillisen kurituksen. Myös nykyinen kasvatustutkimus ja lapsikasvatustutkimus korostavat lapsikeskeisyyttä ja humanistisia lähtökohtia. Asennetasolla ruumiillinen kuritus silti hyväksytään. 41 prosenttia suomalaisista ei esimerkiksi pidä

lasten ruumiillista kuritusta syntinä (Upanne 2001, 2). Periaatteiden ja käytännön välillä on selkeä ristiriita mutta miksi?

Mielestäni yksi selittävä syy tähän ristiriitaan löytyy siitä, että kuritus on ollut pitkään perinteinen kasvatustapa. Oman vanhemmuuden muotoutumiselle ja vanhempana toimimiselle ovat pohjana, rakennuspuuna ja evästyksenä ne tavat, joiden mukaan lapsuuden kodissa on toimittu (Kemppainen 2001, 160). Jos oma kasvatustapa on poikennut paljonkin siitä, mitä vanhemmilta nyt odotetaan ja edellytetään, ei vanhemmilla välttämättä ole sellaisia taitoja ja malleja joiden mukaan toimia. Tässä asiassa myös lastenkasvatukseen muuten innokkaasti osallistuva yhteiskunta on jättänyt vanhemmat vaille evästyksiä. Katsoisinkin ettei pelkkä ”saarnaaminen” auta, vanhemmat tarvitsevat keskusteluapua ja konkreettisia neuvoja oheis- ja ammattikasvattajilta hallitukseen tilanteita, jotka muuten ratkoisivat voimankäytöllä. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisema ”Kekseliäs kasvatustapa” –kirjanen on ollut yksi keino tarttua tähän ongelmaan.

Toinen keskeinen syy siihen, miksi suhtautuminen ruumiilliseen kuritukseen on edelleen niin hyväksyttävää, liittyy mielestäni aikuisten ja lasten välisiin valtasuhteisiin. Aikuis- ja lapsikasvatustapamme mukaan aikuiset ovat edelleen lapsia tärkeämpiä ja arvokkaampia. Aikuiset suojelevat itseään ja sosiaalista järjestystä hyväksymällä ruumiillisen kurituksen.

Asenteiden muuttamisen kannalta on merkitystä sillä, ettei ruumiillisesta kurituksesta keskustella eikä sitä pidetä tärkeänä aiheena yhteiskunnallisesti. Jos asenteita halutaan lähteä muuttamaan tarvitaan keskustelua, koulutusta ja valistusta. Asennemuutoksessa medialla on tärkeä rooli. Median vaikutusvallan kun on voitu todeta olevan tässä asiassa jopa merkittävämmän kuin asiantuntijoiden (Saunders & Goddard 2001, 12-13). Kielen ja käsitteiden on niinkään havaittu vaikuttavan voimakkaasti siihen, miten yhteiskunnassa suhtaudutaan ruumiilliseen kuritukseen. Kun puhutaan tukistamisesta ”tavanomaisena” kasvatustapana suhtautuminen on erilaista kuin jos puhuttaisiin tukistamisesta ’väkivaltana’. Ruumiillisen kurituksen hyväksyminen käsitteiden tasolla on omiaan pitämään yllä hyväksyttävää asennetta ruumiillista kuritusta kohtaan.

Yksi keino muuttaa käsityksiä ruumiillista kuritusta kohtaan on vastuun tunteminen lähimmäisistämme. Mauri Upanne muistuttaakin, että väkivallan vähentämiseksi viranomaisten ja kaikkien aikuisten olisi rohkeammin puututtava tilanteisiin, joissa lapsen pahoinpitelyä epäillään (2001, 2).

Tärkeintä mielestäni olisi, että lapsille kerrottaisiin heidän oikeudestaan ruumiilliseen koskemattomuuteen. Kun ruumiillinen kuritus kerran lailla on kielletty, olisi oikeudenmukaista lapsia kohtaan, että he olisivat paremmin tietoisia oikeuksistaan. Selkeämmät toimintasäännöt tilanteissa, joissa lapsi kokee ruumiillista kuritusta, olisivat myös tarpeen. Lisäksi lapsia olisi neuvottava, kuinka heidän tulee edetä mikäli heidän fyysistä koskemattomuuttaan ei kunnioita.

LÄHTEET

- Aapola, S.* 1992. Helsinkiläistyttöjen ystävyysuhteet: ihanteina itsenäisyys, läheisyys ja monipuolisuus. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.): *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Alanen, L.* 1992. *Modern childhood? Exploring the 'child question' in sociology*. University of Jyväskylä, Institution for Educational Research. Publication series A 50; Jyväskylä.
- Alanen, L. & Bardy, M.* 1990. *Lapsuuden aika ja lasten paikka*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Denzin, N.* 1977. *Childhood socialization*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Franklin, B.* 1995. *The case for children's rights: a progress report*. Teoksessa Franklin, B. (toim.): *The handbook of children's rights. Comparative policy and practice*. London: Routledge.
- Flekkoy, M. G.* 1995. *The scandinavian experience of children's rights*. Teoksessa Franklin, B. (toim.): *The handbook of children's rights. Comparative policy and practice*. London: Routledge.
- Freeman, M.* 1997. *The moral status of children: essays on the rights of the child*. Hague: Kluwer.
- Giddens, A.* 1984. *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia*. Keuruu: Otava.
- Grönfors, M.* 1982. *Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät*. Juva: WSOY.
- Haapasalo, J.* 1998. *Lapsuusiän kuritus on riski*. Helsingin Sanomat 20.9.1998.
- Haapasalo, J. & Aaltonen, T.* 1999. *Lapsen pahoinpitelyalttiut lastensuojelun asiakasperheissä*. Teoksessa Haapasalo, J. (toim.): *Väkivallan kierre. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 5. Helsingin Sanomat 14.12.1993*. Kuri tarpeen kasvatuksessa.
- Hirsjärvi, S.* (toim.) 1983. *Kasvatustieteiden käsitteistö*. Helsinki: Otava.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H.* 1982. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H.* 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J.* 1991. *Johdatus kasvatustieteeseen*. Jyväskylä: WSOY.
- Hood-Williams, J.* 1990. *Patriarchy for children: on the stability of power relations in children's lives*. Teoksessa Chisholm, L. & Bruchner, P. & Kruger, H-H. & Brown, P. (toim.): *Childhood, youth and social change: a comparative perspective*. London, New York, Philadelphia. Falmer Press.
- Husa, S.* 1996. *Lapsen ruumiillinen kuritus – pedagoginen ja juridinen näkökulma*. Kasvatustieteiden lisensiaatin tutkimus. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Hägman, K.* 1994. *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*. Historiallisia tutkimuksia 179. Helsinki: SHS.
- Hämäläinen-Forslund, P.* 1987. *Maammon marjat. Entisaikain lasten elämää*. Porvoo: WSOY.

- Itälä, J.* 1988. Paimentyöstä auringonpoikaan. Piirteitä suomalaisesta lapsi-ihanteesta ja lasten elämästä. Teoksessa Rönkkö, P. (toim.): *Lapsi Suomen kuvataiteessa*. Helsinki: Mannerehemin lastensuojeluliitto.
- Jallinoja, R.* 1985. Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo. WSOY.
- James, A.* 1993. Accounts of childhood. Teoksessa James, A. (toim.): *Childhood identities. Self and social relations in the experience of the child*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kangas, U.* 1990. Päivähoidossa olevan lapsen oikeusturva kasvatustilanteessa. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 35. Helsinki: Yliopistopaino.
- Karisto, A. & Takala, P. & Haapola, I.* 1989. Elintaso, elämäntapa ja sosiaalipolitiikka – suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta. Juva: WSOY.
- Kemppainen, J.* 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä Studies in education, psychology and social research 190.
- Kortteinen, M.* 1982. Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Keuruu: Otava.
- Kuhn, T. S.* 1994. Tieteellisen vallankumouksen rakenne. Juva: Art House.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.*
- Lallukka, K.* 1993. Lasten paikka sukupolvijärjestelmässä – koettu lapsuus 9-vuotiaiden näkökulmasta. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita n:o 80.
- Lallukka, K.* 2000. Lapsuus- ja vanhuustutkimuksen yhteiskuntatieteellisissä rinnakkaiskulkua ja kohtaamisia? *Gerontologia* 14 (3), 166-177.
- Lansdown, G.* 1994. Children's rights. Teoksessa Mayall, B. (toim.): *Children's childhoods: observed and experienced*. London: The Falmer Press.
- Mayall, B.* 1996. *Children, health and social order*. Buckingham. Open University Press.
- Mayall, B.* 1999. Children and childhood. Teoksessa Hood, S. & Mayall, B. & Oliver, S. (toim.): *Critical issues in social research. Power and prejudice*. Buckingham: Open University Press.
- Mäkelä, K.* 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.): *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Newell, P.* 1995. Respecting children's right to physical integrity. Teoksessa Franklin, B. (toim.): *The handbook of children's rights. Comparative policy and practice*. London: Routledge.
- Nieminen, L.* 1990. Lapsen perusoikeudet. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Nissinen, H. & Ojanen, S.* 1992. Vanhemmat kouluun – vanhempainkouluun. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita n:o 41.
- Persson, B.* 1992. *Det tidlösa våldet*. Stockholm: Rädda Barnet.
- Prout, A.* 2000. Childhood bodies: construction, agency and hybridity. Teoksessa Prout, A. (toim.): *The body, childhood and society*. Basingstoke: Macmillan.

- Prout, A. & James, A.* 1990. A new paradigm for the sociology of childhood. Teoksessa James, A. & Prout, A. (toim.): Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues on the sociological study of childhood. London: The Falmer Press.
- Pulkkinen, Lea.* 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Keuruu: Otava.
- Pulma, P.* 1987. Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Teoksessa Pulma, P. & Turpeinen, O. (toim.): Suomen lastensuojelun historia.
- Pösö, T.* 1995. Lapsen pahoinpitely lastensuojelussa – ollako vaiko eikö olla? Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. & Pösö, T. (toim.): Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.
- Qvortrup, J.* 1995. From useful to useful: the historical continuity in children's constructive participation. Teoksessa Ambert, A-M. (toim.): Sociological studies of children. Connecticut: Greenwich.
- Reima, V.* 1928. Joka kuritta kasvaa se kunniatta kuolee. Helsinki: Kotikasvatusyhdistys.
- Ritala-Koskinen, A.* 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001.
- Sariola, H.* 1990. Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Kotona koettu väkivalta ja seksuaalikokemukset aikuisten kanssa. Tutkimus suomalaisista peruskoulun 9. luokkalaisista vuonna 1988. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 85. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Saunders, B. J. & Goddard, C.* 1999. 'Physical discipline', child abuse and children's rights – a contribution to the debate. Paper presented by Bernadette Saunders at Taking children seriously, a national workshop, the University of Western Sydney, Macarthur, 12 & 13, 1999.
- Siegert, M.* 1986. Adult elicited child behavior: the paradox of measuring social competence through interviewing. Teoksessa Corsaro, W. (toim.): Children's worlds and children's language. New York: Mouton de Gruyter.
- Solberg, A.* 1996. The challenge in child research: from 'being' to 'doing'. Teoksessa Brannen, J. & O'Brien, M. (toim.): Children in families. Research and policy. London: Falmer Press.
- Strandell, H.* 1992. Uusi lapsi on syntynyt? ”Uuden” lapsitutkimuksen arviointia. Nuorisotutkimus 10 (4), 19-27.
- Taskinen, S.* 1992. Väkivalta on väärinkäyttöä. Teoksessa: Miten auttaa lasta. Lapsen fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn tutkimus ja hoito. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 89. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Therborn, G.* 1993. The politics of childhood: the rights of children in modern times. Teoksessa Gastles, F. G. (toim.): Families of nations. Patterns of public policy in western democracies. Dartmouth: Aldershot.

- Thorne, B.* 1993. Gender play. Girls and boys in school. Buckingham: Open University Press.
- Tähtinen, J.* 1992. Miten kasvattaa pikkulapsia. Kasvatustieteiden ja -suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1850-1989 suomenkielisten kasvatustieteiden ja hoito-oppaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:157.
- Upanne, M.* 2001. Kuritus ei ole tehokas kasvatustieteiden keino. *Lapsen Maailma* 60 (5), 2.
- Vuornos, M.* 1971. Lapsen asema Suomessa. Porvoo: WSOY.
- Waksler, F. C.* 1991a. The hard times of childhood and children's strategies for dealing with them. Teoksessa Waksler, F. C. (toim.): *Studying the social worlds of children. Sociological readings.* London: Falmer Press.
- Waksler, F. C.* 1991b. Studying children: phenomenological insights. Teoksessa Waksler, F. C. (toim.): *Studying the social worlds of children. Sociological readings.* London: Falmer Press.
- Wuolio, T.* 2000. Varhaiskasvatuksen professori Leena Alanen ajaa lapsilähtöisyyttä arkeen ja tieteeseen. *Lastentarha* 63 (4), 38-40.
- Yow, V. R.* 1994. Recording oral history. A practical guide for social scientists. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, Inc.

Hei äiti ja isä!

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa yhteiskuntapolitiikkaa ja teen pro gradu –tutkielmaa lasten ja aikuisten välisistä suhteista. Tutkimuksen tarkoituksena on mm. selvittää, mitä mieltä lapset ovat kasvatuksesta, lapsena olemisesta ja lapsuuteen liittyvistä säännöistä ja rajoituksista.

Lapsenne on ilmaissut halunsa osallistua haastatteluun, jonka teen Huhtasuon seurakuntatalolla partiokokoukseen ennen tai sen jälkeen, lapsen kanssa sopimanani ajankohtana. Haastattelun tuloksia käytän ainoastaan tässä tutkimuksessa ja käsitelen ne luottamuksellisesti ja niemettöminä.

Haluan nyt varmistaa, että te lapsen vanhempana annatte myös suostumuksenne haastatteluun. Täyttäkää paperin alaosa jos teillä ei ole mitään haastattelua vastaan. Lapsenne palauttaa sen minulle ennen haastattelua.

Mikäli Teillä on jotakin kysyttävää liittyen haastatteluun tai tutkielmaani, voitte ottaa minuun yhteyttä. Tarvittaessa kysymyksiin vastaa myös lopputyöni ohjaaja Kirsi Lallukka (työp. xxxxxx).

Hyvää kevättä!

Nina Nykänen
p. xxxxxx (iltais)

(lapsen nimi)

saa osallistua haastatteluun.

(vanhemman allekirjoitus)

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Taustatiedot

Lapsen sukupuoli, ikä, perhesuhteet, vanhempien ammatit, harrastukset

2. Mielikuvat lapsuudesta ja aikuisuudesta

Mielipiteet ja ajatukset aikuisuudesta ja lapsuudesta

Aikuisuuden ja lapsuuden erot

Huonointia ja parasta lapsuudessa ja aikuisuudessa

3. Säännöt

Lapsen säännöt

Sääntöjen ”asettajat”

Ajatukset ja mielipiteet säännöistä

Seuraamukset sääntöjen rikkomisesta

4. Totteleminen

Henkilöt, joita lapsen edellytetään tottelevan

Henkilöt, joita lapsi tottelee mieluiten ja helpoiten/ vähiten mielellään

Perustelut

Ajatukset tottelemisesta

Seuraamukset tottelemattomuudesta

Tilanteet ja syyt, joiden vuoksi erimieleisyyksiä syntyy lasten ja aikuisten välille

5. Kuritus

Ruumiillisen kurituksen oikeutukset ja esteet

Ajatukset ruumiillisesta kurituksesta ja muista rangaistusmenetelmistä

Ruumiillista kuritusta koskevat omat säännöt äitinä ja isänä

Lasten kokemukset ruumiillisesta kurituksesta (koetut, nähdyt)

Kurittajat

Tilanteet, joihin ruumiillinen kuritus liittynyt

Mielipiteet koetusta kurituksesta